

СПОРТ

Нохчий мехка хиннача къамашта
юкърча яхье, белгалбаьлар вай
спортсменаш

16

Газет арадувл 1923-ча шера
майтсела бетта 1-ча дийнахъа денз

1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Сийлен хъарак»
яха орден
еннай

№13 (12690)
Бекарга
буттг,
17 ди, 2025 шу

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ПАЛГІАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

БИУХОЙ ГІОНЧИЙ

СВО біухо Чопанаькъан
Адам, наха гІо деш,
къахъегаш ва ший
мехка

4

НОАХАЛИЙ БУВЗАМ

«Турпала никъ» яха
«герга истол» хилар
Ростварде

5

КХЕРАМЗЛЕ

Ци яьлча нах арабахар
шаьрдеш ба республике

7

МАЪЛ БАККХАР

ПалгІайчен
волонтераш ций а
тІехка тІум а даялара
оарцагІбаьннаб

9

ДЕНАЛ

ПалгІайчен МВД
«Ноахалий дІадахар»
яха гойтам хилар

10

@gserdalo

vk.com/gserdalo

Дзен сердало

www.serdalo.ru

Республикан хъаьша
РФ берий бокъонаш лораечунца,
кхетаче дІайихъар Мехкадас

3

Мехка таьзет

Укх дунен тІара
дІакхелхар
ПалгІайчен
тІеххъара ВОВ
доакъашхо
Медаранаькъан
Мухьмад

2

Республикерча ЦУРа кулгалде оттавир Банхай Берс

Аькхенаькъан Марем

Мехка доал деча Керттерча моттига кулгалде оттавир Банхай Берс. Из хоам «Сердалога» бир Мехкадаь зарбан болх лелабераша.

1986-ча шерарча гуйран тӀехьарча бетта 25-ча дийнахьа Шолжа Палий тӀа ваьв Банхай Берс. ЦУРа болх бовзаш, кхетабеш ва из. 2020-ча шера денз, республиканна доал дарах йолча моттиге методолог волаш, къахьегаш хьавоагӀа из. 2023- 2025-ча шерашка ЦУР кулгалхочун ГӀонча волаш, Свердловски областе дӀахохь цо ший болх.

Тахан ший мехка накъа-воалаш, декхараш кхоачаш-де кийча ва из. 2007-ча шера «экономика» яхача ГӀулакхх гуманитарни академи яькхай цо. Итт шера, 2008-ча шергара 2018-ча шерга кхачалца, руз-къанца бувзабенна болх шайр-беш къахийгад цо.

ГӀалгӀай мехка доломит оала кхера боаккха моттиг болх бе йолаелар

Аькхенаькъан Марем

ГӀалгӀайчен ЖӀайрахьа кхале «Фуртогский-2» кхера боаккха моттиг хьай-ийллар, из доломит оала кхера баккхара тешшаме «хьаст» хургба моттигерча ГӀишлонхошта.

9 гектар долча лаьттан тӀа цун кхоачам ба 1,8 млн куб. м цо мехка ГӀишлон материалаш-ца дукхача шерашка кхоачам лоаттабергба.

Белгалдаккха лов, из проект дӀайолайир меценат Гуцаранакъан Михаил бахьан долаш.

«ГӀалгӀайчен ГӀалаш вай даьша еш хиннай моттигерча кхерах. Вай йолаш я доломит оала кхера боаккха моттиг, из кхьича регионашкара ба безаш хӀама дац - вай таро я из, воай мехкара хьа а боаккхаш, эшача хьашташта дӀабохийташ, лела-бе», - аьлар ГӀалгӀайчен Кулгалхочо Келаматанакъан Махьмуд-Ӏаьлас.

Укх дунен тӀара дӀакхелхар ГӀалгӀайчен тӀехьара ВОВ доакъашхо Медаранакъан Мухьмад

Аькхенаькъан Марем

Ший 101 шу дузаш, дӀакхелхар Сийлахь-боккхача Даьймехка тӀема ГӀалгӀайчен тӀехьара ветеран Медаранакъан Мухьмад.

Республикан кулгалхочо Келаматанакъан Махьмуд-Ӏаьлас белгалдир бувзама оагӀонашка, из дӀаваларца бӀарчча вахара истори дӀадахар.

Медаранакъан Мухьмад мехка халонаш яйна саг вар. Дунен шоллагӀа тӀом - из эггара дукхагӀа наьха ций йомохадаьрех бар, яхаш, дийцар Мехкадас.

Сийлахь-боккхача Даьймехка тӀема тӀехьара ветеран вай дегашка латтаргва даим, из хургда Даьхенцара безам гойташ, денал

дола майра бӀуха хилара масал. Республикан кулгалхочо иштта белгалдир, цун

масалах кхедергда тӀехьа тӀадоагӀа ноахал. Кодам бувц Медаранакъан

Мухьмада гаргарча нахага, дезалга. Дала гешт долда цунна.

Щеглов Сергей: Кинон меттаца наха юкье дика доаржадар

Гаьгенаькъан Мартина

«Сердало» газета интервью луш, «Триикс Медиа» яхача кино доаккхача оагӀон продюсер волча Щеглов Сергейс белгалдир, шоай керттера декхар, кинон меттаца наха юкье дика доаржадар долга.

«ШоллагӀа шу да «Спец-

наз» яха кино оаха ГӀалгӀай мехка доаккха. Гуйран хана, шоллагӀа бетта бӀаргагургба хьажархошта тха таханара болх. Укх мехкарчарна тара хозленаш атта кораергьяц, цудухьа кхаьчад тхо укхазе юха. Гонахьара Ӏалам, наьха вахара хьал, культура - деррига а наха дезалургдолча тайпара да», - дийцар продюсера.

Цо теркалдаьдох, Росси тахан туризмацара ГӀулакхаш ма хулла тоадеш я, хӀаьта «Триикс Медиа» яхача кино доаккхача оагӀон мехкадаьцара Келаматанакъан Махьмуд-Ӏаьлацара декхар - ГӀалгӀай мохк дукха туристаш тӀалатташ моттиг хилийтар да.

«Тамашийна хоза я шун

моттигаш, из дерригача кинога ГӀолла дӀагойта деза. Керда гостиницаш, культуран моттигаш, болх бе моттигаш Ӏалашгьара ГӀулакхе лоархӀаме ГӀа баккхар да из. Кинокластер хьаелла безам болаш да тхо укхазе - кино даккхара оагӀонцара мас-сехк моттиг хургья уж», - белгалдир цо.

Хьалха латта оагӀонаш

РФ берий бокъонаш лораечунца, кхетаче дӀайихьар Мехкадас

Ахкхенаькъан Марем

РФ берий бокъонех болча оагӀон хьалха латташ йола Львова-Белова Мария кхаьчар вай республике. Бойла диса-ча берий вахара оагӀонцара гӀулакхаш тахка енаяр мехка йоккха хьаким. Вай мехкадаьца Келаматанаькъан Махьмуд-Ӏаьлаца къамаьл деш, цо белгалдир, данана доацаш дисаца берашта тӀахьожам лоаттабарах, терко еча гӀулакхех вай республика мехка белгала йолга.

«Къаьстта цо из теркалдар дега тоам хулаш дар. ГӀалгӀай мехка хьайибӀаь дезалаш бац, бойла диса бераш шоай гаргарча наха леладу, цар терко еш я», - аьлар вай Мехкадас цу кхе-

таченах дувцаш. Республикан кулгалхочо теркалдир, федеральни оагӀонгара моллагӀа тайпара гӀо вайна лоархӀаме долга.

Кхетаче чакхйоалаш, Львова-Белова Марияс хьоахадир, республике керда вахара-реабилитационни гӀишло хьалъеш

гӀо дергда шоаш, аьнна. Берашта эшаш дола новкъостал хургда цу моттигах.

Хургдолчун цхьанкхетар

ГӀалгӀайче юкъеяхар Российски исторически юкъярлонна

Гаьгенаькъан Мартина

Тахан, бакъдар кегаде, дӀадаккха гӀерташ йолча ханашка, лоархӀаме да чӀоагӀа кӀийле хилар ший бокъо яккхара. Вай дувцар бӀарччача къаман истори хиларга диллача, цун лерхӀам бӀаьзза дукхагӀа ба.

Цу юкъе кӀезига дакъа лоацаш бац балха говзал лакха йола историкаш, цар кара да эгара чӀоагӀагӀа дола герз-долаш дола хӀамаши уж ховш-довзаш хилари.

ДӀадахача шера кхыча Илма-тохкама, культурно-дешара моттигашца ГӀалгӀай паччахьалкхен университето дӀадоладир Российски исторически юкъярлонна юкъедахара дола балхаш.

ГӀалгӀайчен доазон тӀа РИО цхьа дакъа хилар доккха хӀама да ший мохк безаш, из дергӀабоалабеш волча сага.

ГӀалгӀай мехктохкама музeya кулгалхочо Саганаькъан Мухмада яхачох, ГӀалгӀай чӀоагӀа лорадеш ба шоай истори.

«РИО хьакхолларо хьагойт

вахара оагӀон, паччахьалкхен, Илман болхлой цхьана оагӀорахьа хилар, юкъяра исторически культура хьакхоллача. Цунна керте латт дунен тӀарча а Даьхен а исторен а оагӀонаш дикагӀа йомаяр, иштта къаман ладаташ, культуран тӀехьален объекташ лораяр», аьлар къамаьл деш хинначо.

ХӀанз дуккхадар ховш хургда къаьгга. Историкашта, археологашта, Илма болхлошта, кхыча викалашта цу даькъ тӀа дӀадахача бӀашерен истори дувцара, из тахкара йола моттиг я. Российски исторически юкъярлоно лаьрхӀад шерье моттигера Илма-тохкама, историко-культурни тароний оагӀонаш, цу юкъе ГӀалгӀайчен тохкамхой, волонтерий балха оагӀонаш а чулоацаш.

Кхетаче дӀахьош, мехка кулгалхочо Келаматанаькъан Махьмуд-Ӏаьлас белгал ма дарра, Российски исторически юкъярлон болх дӀабахьаро таро лургъя халкъашта юкъярча кхетаченашка дакъалаца, кагирхой хьаллаца лоархӀаме исторически хьалаш йомадеча даькъ тӀа.

Россе кхоане хьакхолларгяр кхувш йоагӀа тӀехье я. ДукхагӀа мехка даькъ тӀа дика юкъейоалаьй РИО кагирхой клубаш. Из ший арӀагӀа накъадоалаш да шоайла балха говзал эцара, цар ха дӀа мел йода кхы а лоархӀамерӀа дола дакъа дӀалоацаргда.

Цу тайпара союз вӀашагӀйолла лаьрхӀад ГӀалгӀайче а. ХӀаьта вай хьежаргда историкаш шоашта ховш дар юкъе а доаккхаш, кхоаненга кхачара тӀехьа болча студенташа из бехктохкаме хилар кхета а деш таро ярга. Иштта хьежаргда республикан наьлал дола кагирхой цу клуба юкъебоагӀаш хиларга.

«Тахан дешара юкъейоалаш йоагӀа исторен керда оагӀонаш. ГӀалгӀай паччахьалкхен университета дика юкъедаох уж кердадараш, уж чакхбоал массехк балха говзал лакхъяра йолча оагӀонех, къаьстта цу хьакъехьа. Из деррига тахан чӀоагӀа лоархӀаме да, дунен тӀа кегаенна латтача вахара ханашка хьежача.

Дешархошта кхетам лу, рос-

сийски паччахьалкхен сийдола истори довзаш уж хургболаш. ИнгӀУ коллектив дика къахьегаш я кагирхой цу даькъ тӀа бахара, царна кхы бола лерхӀам гойтара. Тхо тешаш да Российски исторически юкъярлон регионални отделене цига дика дакъалоацарг хиларах, хьалхашка латта декхараш кхоачаш а деш», аьлар ИнгӀУ ректора Ӏалбаканаькъан Фатимас.

ГӀалгӀай Республике гӀолла волча кертгерча федеральни инспектора Гудов Залима лоархӀ, исторически юкъярлон отделени хьакхолла йоалайича денз, мехка вахар дикагӀа оагӀорахьа хувцалуш доагӀа.

Цу тайпара хьаеллаш я дагайоацаш хинна, дукхача хана денз йицъяь исторически хаттарий оагӀонаш, царга вай хьажа йиш я кхыча оагӀорахьа.

РИО даькъа Кхела доакъашхоша лаьрхӀадох, кулгалдара болх тӀабиллар йоахарганаькъан ЧхьагӀа цӀерагӀа ГӀалгӀай Илма-тохкама института (НИИ) кертте латтача Оздой Джамбулата. ДукхагӀбараша хьаллаьцар Махьмуд-Ӏаьлас могаваьсаг, хӀана аьлча Оздой Джамбулата дика вахара говзал я цу даькъ тӀа. Аьдалгире Джамбулата ше ГӀалгӀай паччахьалкхен университет, ГӀалгӀай Республикан Кулгалхочун, Паччахьалкхен Администраце, иштта ГӀалгӀай Республикан сага бокъонех видал волаш балхаш даьд.

Белгалду, тинга бетта 10-ча дийнахьа Российски исторически юкъярлон кхетаче йолаш, керда дакъа тӀаьца лаьрхӀад, цига чӀоагӀвергва цун кулгалхо.

ГӀалгӀай республика тешшаме йодаш я, ше хьальцача наькъ тӀара ца йоалаш, культуран-исторически мах бараш со-вдоахаш.

Russia Today доакъашхошца кхетаче хилар вай Мехкадаь

Ахкхенаькъан Марем

Russia Today тоабан доакъашхошца вӀашагӀкхетар дӀадихьар вай Мехкадас селхан. Даькъа лоацаш хиннараш бар паччахьалкхен моттигашца бувзам лоаттабарах болча оагӀон хьалха латта Мизенаькъан Лида, ТЖК операторий оагӀонна кулгалду Сияев Виктор, тӀема корреспондент вола ГӀазданаькъан Мурад.

Вай мехка уж кхачар RT проекто Россе моттигашца бувзам лоаттабара цхьа даькъа да. Республике вӀашагӀьеллача медиа-ишколага гӀолла журналисташца, операторашца, зарбан балха доакъашхошца цар балхаца ювзаенна кхетаче дӀахьоргъя. Пайда эцарал совгӀа, редакцешка, студешка йомабала аьттув хургба доакъашхой. Мехкадас белгалдир, ший балха тӀа лакхвала безам болча сага из дика аьттув болга.

«Шоай декхараш дика до-взаш, наьлал дола болхлой эш вайна тахан массайолча моттигашка, хӀаьта СМИ геттара чӀоагӀа безаш ба уж. Хоамаша дукха хӀама хувц, боагӀаца боараме цу оагӀонца болх дӀабахьа хар лоархӀаме да», - аьлар вай Мехкадас.

RT Медиаишколе дакъа лоацаш ба, «Сердало» яхача кепайоазон цӀен болхлой

Гаьгенаькъан Мартина

Къамашта юкъярча хоамий, документальни RT программех йолча телеканала Магасе дӀахьоча Медиаишколе дакъа лоацаш ба «Сердало» кепайоазон цӀен болхлой.

Эрсий, ингалсий, Ӏарбий, испански, немций, французски, сербски метташ юкъе а лоацаш болх дӀахьош болча лакхача говзанчашкара шоай балха тӀа накъадаргдараш йомадеш хилар «Сердало» тоаба, шоай кулгалхочунца Курскенаькъан Хадижатаца.

Кепайоазон цӀен болхлошта хьалха латтача хьакима белгалдечох, RT-гара йомавала боккха аьттув ба ший балхацара наьлал лакхде безам болча сага. Цо теркалдедох, моттигерча кепайоазон болхлошта карагӀдаргда ишттача боарамера болх укхаз хьаоттабе.

Зеленске санкцешта юкьевахав российский тїема корреспондент Газданаькьан Мурад

Курскенаькьан Ибрахїм

Вай мехкахо RT тїема корреспондент Газданаькьан Мурад юкьевахав Зеленске санкцешта. Цунца цхьана ва корреспондент Полянский Иван, иштта корреспондент Насср Хассан. Цул совгїа, цига хьоахабу оператораш Жуков Александр, Кондаков Михаил, Дубровин Сергей. Кїеве латгача таїазара кулгалхо вицваланзар цар ассистенташ Бочаров Николай, Пелешок Андрей юкьевахьа а.

Газданаькьан Мурад цїихеза российский журналист ва. Ший профессионални балха тїехьа из дукхача тїема моттигашка нийсвеннав. Цо репортажаш яхьай Сире, Нагорни Карабахе, хїаьта лаьрххїа йола Донбасс лораш Россє операци дїайолайича, цо гойт Украинера бакьдар.

Цо Россє оборона министрїа, Президентїаго кхоачийт бакьдар, цох цо дийцар Москве ший царца кхетаче йолаш.

Ший профессионални декхар кхоачашдеш, тїехдика ингалсий мотт ховш волча Газданаькьан Мурада дуненга дувц Кїеве латгача хьалах, карарча хана ший даржера ха чакхьаннача президента Зеленске леладеча нийсхо йоацача гїулакхех.

Мехкарча парламенте дийцар 66-ча сессе балхах

Аькхенаькьан Марем

Укх бетта 24-ча дийнахьа дїаяхьа езача 66-ча пленарни кхетачен гїулакхех дувцаш вїашагїкхетар хилар мехкарча парламенте, спикер волча Тїумхой Мухьмада кулгал деш.

2024-ча шєра Паччахьалкхено дїабихьача балхах дувцаргда сессе вай Мехкадас. Иштта РФ сенатор волча Хамченанькьан Билана гойтаргда ший балхах.

Паччахьалкхен моттигашка кьахьегаш барашта телача ахчанца дувцаденача гїулакхага хьожаргба бокьонаш увттаераш.

Тїема аренашка Іомадаьр

СВО бїухо Чопанаькьан Адам, наха гїо деш, кьахьегаш ва ший мехка

Гаьгенаькьан Мартина

Дунен тїа вахаш, хийла шийна дезачун, ца дича даргдоацачун юкье астам бе безаш хул саг. Массехк тайпара наькьаш хул сага хьалхашка харжа дезаш, бакьда ший дегїа дезар, паргїатагїа хийттар Іотоладаь, пайданегїа, массанена наькьадаргдар, наха гїо хулар харжа массане низ дїакхачац.

Даьхен гїулакха ураоттар хержача Чопанаькьан Адама вахарах дувца ловтхона тахан. Цхьан хана, вай дерригаш санна вахара денош дїахьош саг вар из; бакьда, цхьан дийнахьа ший дег чу нигат чїоагїдаь, кьа-

ман наькьавоалаш, наха гїо деш вола саг хила лаьрхїа кердача наькь тїа майрра гїа баьккхар цо.

МЧС болхло волаш, цїи яьннача оарцаргїа ухаш Адам хьавоагїа 13 шу совгїа ха я. 2024-ча шєра Украинерча тїема операце юкье дакьа лаца араваьлар из. Белгал-де деза, 2022-ча шєра денз, цун воша СВО бїухо волаш хьавоагїлгїа. Тїема аренашка-кара ди, бийса ца кьоаста-деш; фийла, кийча хила веза денош дїадоладелар Адама вахаре.

Цїенга сатувсар, саготдора, мехкацарча беамакхьегар, бакьда тїом яхача дешо из деррига Іотоладу. Вай кьаман юкье долаш да-кх, гїо дар, гонахьарча наха тешаме новкьост хилар, хьай мел бола низ Іобилла ийшачоа новкьостал дар эггара лоархїамеча гїулакхех долга.

Халонаша саг ше ма варра хьавовзийт. Бїухошта везавелар дог майра, денал долаш вола гїалгїай салте, тешаме тїема новкьост из волга теркалдир цар, тїема аренашка лелаш. Шозза лозаваь, хьоа човхабаьрех ва

Адам. Бїаьстен денош хьаотташеь, мехка ваьлар из, СВО доакьашхо хулаш яьча чїоагїон ха чакхьанна.

Ший республике наха гїо деш, наькьавоалаш, дїахьохьош ва из кьахьегамак бизза бола вахара никь. Ала йиш яц, Адам хувцавеннав аьнна, бакьда, тїема аренашка доаллар бїаргадайна; маьршача, паргїата долча вахара хам хїанз дикагїа бовз цунна, дукха хїамаш тахан

дикагїа кхетаду.

«Турпала никь» яхача программє дакьа лацаро керда, толашагїа дола наькьаш хьаделларгда Адама вахаре, балха тїа. Деналах визза волаш, кьаман яхь лораш, наха наькьавала хьожаш хьавоагїаца цун вахаре дукха да кьонабараша масал эца мегаргдараш. Беркате, аьтгув болаш, иразе хилба цун вахара никь дїахо а!

Белгородерча Гїалгїайчен массазарча викалга гїолла, новкьостал дир СВО доакьашхошта

Аькхенаькьан Марем

Вай мехкадас Келаматананькьан Махьмуд-Іаьлас тїадилла, Россє тайп-тайпарча моттигашкара Гїалгїайчен массазара ви-

калаш тїема бїухошта гїо лоаттадеш ба.

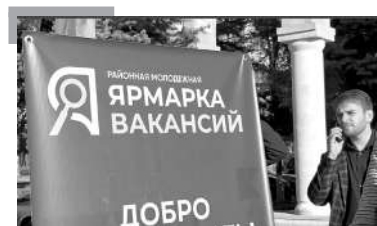
Белгородерча викала Хамхой Мухьмада, «Цаг йола Росси» яхача парте товараш лоаттадеча оагїонга хьожаш

волча Круппа Сергейца, тїемхошта хїамаш яхьийтар.

Бензогенератораш, тїема аренашка эшаш дола сеткаш, хий, ханахьа талхаш боаца кхача, иштта кхьїола хїамаш яр яьшкашка.

«Белгородцашца цхьана болх дїахьош, тїема бухой биц ца беш, царна эггара чїоагїагїа эшаш йола хїамаш йохьийташ да тхо», - белгалдир Хамхой Мухьмада.

ГалгIайчера СВО ветеранаш балха моттигий ярмарке бех

Гаьгенаькъан Мартина

ЛаьрххIача тIема опера-
це ветеранаш бех балха
моттигий ярмарке, из
дIахьош я ГалгIай Респу-
бликан къахьегама, ва-
хара Iалашон дегIаахара
Министерствос, «Даьхен
лорбой» ганза филиало
хьал а лоацаш.

ЦIахь кIира кхы даьлча,
дIайолаургьа «Россе Болх.
Тароний ха» яха Ерригрос-
сийски балха оттара йола
ярмаркаш. ГалгIайчен мот-
тигерча организацеша 500
моттиг могаергья, кхы а 10
эзар предприятие, 13 мехко
болх лохаш болчарна гIо
дергда», - аьлар хоамо.

Ганза кулгалхочун
гIончас Новрбенаькъан Фа-
ринас яхачох, нах балха от-
табар - из керттердар да цар
гIулакха тIа, уж хьожаш ба
наха балха моттигаш хур-
гIола оагIув лаха.

«Турпала никъ» яха «герга истол» хилар Росгварде

Гаьгенаькъан Мартина

Боккхача тIема юкье вай ко-
тало яьккха 80 шу дизара хе-
таяь кхетаче дIайихьар Ро-
сгварде болхлоша, шоай
оагIонцарча ишколе. Из
хоам «Сердалога» бир цу
гIулакха хьалхаэттараша.

«ТIема шерашка деналах,

майралах бизза хиннача вай
бIухоша моастагIа вохавеш
чакхбаьккхача наькъах дий-
цар берашка майора Мутели-
мов Рамзана, капитана Карда-
нов Амира, майора Полукаров
Романа, иштта Наьсарерча
полка чубоагIача тIемахоша.
Фашист вай лаьтгашкара ара-
воаккхаш, цо лаьрхIа хиннар
дохадеш дIайихьача операцех

дийцар кхувш латтарашка.

Росгварде болхлоша бел-
галдир, массадолла къамаш
цIахь дезал санна духьалъ-
оттар, цIхьоагIо хилар немце
вохавеча лоархIама хиннил-
га, - йоах хоамо. Мутелимов
Рамзана теркалдир, къона-
ча тIехьен шоай мехка исто-
ри довза дезилга, турпа-
лаш хинна лаьтгача къон-

гий цIераш дагалоаттае езил-
га. «Иштта йола кхетаченаш
лоархIама я, тIехьенна нийса
кхетам луча.

Берий дукха хаттараш дар
боккхийчарга. Шоай Даьхе
езаш, из лоархIаш даха Iомаде
деза бераш зIамига долча
хана денз», - белгалдир ишко-
ла кулгал деча Чаненаькъан
ПавIамата.

«БIаьсти-45» яха тIема илlex йола фестиваль дIайихьар Шолжа кхале

Гаьгенаькъан Мартина

«БIаьсти-45» яхача, Шолжа
кхале дIайихьача тIема илlex
йолча фестивале гулбелар ре-
спубликан тайп-тайпарча
моттигашкара начIал дола де-
шархой. Из хоам «Сердалога»
бир кхален депутатий Совете.

Сийлахь-боккхача Даьймех-
ка тIема хетадаь илlex оалаш,
халхар деш дар бераш. Къаь-
стта хоза хийтар кхелахош-
та кхален културан цIарIарча
бераша гойта «ГIарагIураш»,
«Салтий-кхалнах» яха номе-
раш. Республике цIихезача ар-
тисткас Мержой Любас Iомадаь
бераш дар уж», - йоах тхога бе-
нача хоамо.

ЛоархIама хьаьший бар
цига Шолжа кхален рай-
совета кулгалхочун гIонча
Iалбаканаькъан Хаваж, кха-

лен администраце кулгалхочун
гIонча Щечой Беслан, кхален
администраце вахара оагIонах
йолча моттига кулгалхочун

декхараш кхоачашдеш вола
Галай Илез. Гулбеннараша док-
кха баркал аьлар лакха начIал
гойтача берашта.

ГалгIай мехка дIайолаелар «Турпалхочун никъ» яхача яхьа юхьиг

Аькхенаькъан Марем

ГалгIай мехка
дIайолаелар «Турпал-
хочун никъ» яха мот-
тигера яхь, къамаьл
дара хьисапе.

Мехка Кулгалхочун
зарбан болх лелабераша
ма аллара, цу къамаьлах
чакхваьнна таро йолаш
ва профессионални кий-
чон программа караерза-
еш деша.

Дешара чуйоагIаш хур-
гья таханарча ханара он-
лайн-технологеш, иштта
из хургда, «Паччахьалкхен
урхаллен лакхарча ишко-
ла» даькъ тIа Президент-
ски Академена чубоагIаш.

Цул совгIа, дика
чакхбоалаш бараш
ГалгIайчен гIулакхаш тIа
болх бара юкьебоала-
бергба. Цо царна хьал-
хашка таронаш хьаеллар-
гья; Iаьдалча, иштта ре-
спубликан кхьча органи-
зацешча болх беш болча
говзанчаша хьехам луш
уж хилийтара.

ГалгIай мехка дицлуц, фашисташа концлагерашка тIалоаттадаь Iазап

Гаьгенаькъан Мартина

ГалгIай Республикан Ро-
сгварде болхлоша теш-
шаме лорадеш, кхувш
йоагIача тIехьенга кхоа-
чийт дунен истори. Хал-
къашта юкьера фашистий
концлагерашка нах мукъ-
абаьнна ди хиларах, деша-
ра моттигашка Денала уро-
каш дIайихьар, яхаш, дий-
цар «Сердало» газетага Ро-
сгварде урхаллен зарбан
болх лелабеш йолча Сам-

пенаькъан Салимас.

Шоай вIашагIкхетар
долаш, доал дара даькъ
тIарча болхлоша терко
тIаяхийтар дешархой цу
денна, вай мехка санна дер-
ригача дуненна а из ди да-
галатташ хилар белгалдеш.
Илдарха-ГIалан ОВО болхло-
чо, полице воккхагIа волча
лейтенанта Новразанаькъан
Адама белгалдир, 1945 шера
бекарга бетта 11-ча дийна-
хьа, Бухенвальд концлагере

лаьца боахка нах гIайттар,
дерригача къамий нах а
цу юкье болаш. Цо яхачох,
бархI шера цига Iазапе от-
тавр 56 эзар саг, цу юкье
19 эзар есарал бига совет-
ски тIемхой а болаш. Лаьца
боахкарашта хоаделар гер-
мане эскараш дикача хьале
цахилар, лийца боахка нах
тIаккха гIайттар. Лоацача
хана цар хьалаьцар ха деш
йола айенначара моттигаш,
доккха доазув чулаца кхий-
ра, тIаккха радиога гIолла

«SOS» хоам бир (халкъаш-
та юкьера кIалбисача наьха
хоам).

«ЦIхьаккха а хIаманна
бехке боаца нах лаьца чубо-
харах, гуш дар советски нах,
деррига къамаш хIалакде
уж боахкилга. Из гIулакх,
таханарча денга кхоачаш,
Россе моастагIаша вайна ду-
хьала леладеши да. Кхувш
йоагIача вай тIехьенна ха
дезаш да шоашча моастагIа
мишта хургва», - аьлар майо-
ра Магомедов Салмана.

Бокъо йоацача тайпара къахъегараш гучабоахаш, болх длабахъа лерхI Наъсаре

Йовлой Ясмина

2025-ча шера, къахъегам йола чIоагIо йоацаш, къахъегаш бола 1000 совгIа нах гучабоахаш болх длабахъа лерхI Наъсарерча хъакимаша. Белгалде деза 2024-ча шера хинначул шозза дукхагIа из долга. «Сердалога» из хоам бу шахъара администраце. Шахъара мэр волча Оздой Руслана белгалдечох, къахъегам оагIон гIулакх боагIача боараме, Iаьдало дIадеххача тайпара хиллийтара гIехъа дIахьош болх ба из.

«Уж духхъал таьрахъаш хинна Iац, эзараш болх бе моттигаш, шахъара ганза хъал айдалар, бокъо-но дIадеххача тайпара къахъегара нах гIахъехар да», - аьлар мэра.

Рейдаш дIакхухъача тоабай керттера декхар хIама хъадерашта гIод тохар дац, хила деззача тайпара бизнес дIаяхъар царна хъалхадаккхар да. ДIадахача шера иштта болх дIахьош 600 моттиг гучаяьккхар.

Шахъара дас сатувс, шу кхоачалуча хана цу оагIонцара болх боагIача боараме меттаэтта хиларга. Иштта цо теркалдир, 2024-ча шера шахъара ганзе йоал чутелара болх, хъалха хиннача шера хъал теркалдича, 26,1%-га кхоачаш тоабенна хилар.

11 млн сом лочкъадара духъала гIулакх хъадийллар мехка

Коазой Мадина

МагIалбикерча прокуратура болхлоша дIабихъача тохкама балхо гучадаьккхар, Йоккхача Ачалкхера 720 бера лаьрхIа йола ишкол хъальеш 11 млн совгIа Iаьдала ахча тийшача балхаца диалга. Из хоам «Сердалога» бир Iаьдала болхлоша. Гишлон балхашта лаьрхIа цу оагIонцарча моттига хъакьоаस्ताдаьча ахчах 11 млн совгIа рузкъа да диар.

«Прокуратурас тохкама болхлошта тIадилла, карарча хана дикка хъожаш латт цу гIулакхага. Тахан беча хоамах, коммерчески моттига кулгалхочунна духъала РФ УК 159-ча оагIон 4-ча статья гIулакх хъадийллад (геттара духха ахча лочкъадар)», - йоах тхога кхаьчача хоамо.

Газаца дувзаденна рех дийцар республикерча штабе

Султиганаькъан Йоакъап

Энергетиках, ЖКХ оагIонцарча балхах йолча министерствон кулгалхочун гIонча волча Чопанаькъан Муслима кулгал деш, газаца дувзаденнача гIулакхех дувцаш кхетаче дIайихъар вай мехка. Из хоам «Сердалога» бир «Газпрома Наъсарера газ дIа-хъа хъежар» АО яхача оагIон болхлоша.

«Цу лоархIамеча кхетаче дакъа лоацаш хилар «Газпрома газификаце» ООО экономикахи ахчанцарча гIулакхеи болча оагIон кулгалхочун гIонча Затонских Анатолий, «Газпро-

ма газификаце» ООО яхача газ чуюллача моттига кулгал ду Кочергин Михаил, «Газпрома Наъсаре оалача межрегионгаза» ООО, «Газпрома газ Наъсаре дIа-хъа хъежар» яхача АО хъалха латта Лаьнанаькъан Элберд, иштта цу мугIарера болх лелабу хъакимаш», - йоах хоамо.

2021-ча, 2025-ча шерашка газаца дувзаденна балхаш кхоачашдарах йолча программех дийцар кхетаче. Иштта къоастам бир, газ чуюллаш мел ха йоаккхаргъя. Карарча хана газ чуйилларца ювзаеннача программа гIолла 1200 дехар да бахархоша чуденнараш, 1100 совгIа лаьттан доазонаш тIа газ дIатIайихъай, 641 дезалий шоай

вахара хъал аттачахъа даккха аьттув баьннаб - Iалама газ я цар йоагаер.

«Газ чуйилларах йолча программа гIолла ГРС ТIой-Юрти

ГРС Наъсарей хотташ газа лини йиллай оаха. Бахархой хъал аттачахъа доаккхаш да из гIулакх тахан», - белгалдир Лаьнанаькъан Элберда.

«Роскагирхой. Гранташ» яха дешар-кхетаче дIайихъар Наъсаре

Гаьгенаькъан Мартина

«Роскагирхой. Гранташ» яха оагIув йовзийташ волча Галменаькъан Саида Наъсаре дIайихъар, грантех йолча яхъашка проекташ нийса чуюла студенташ Iомабу лоархIаме семинар. Из хоам «Сердало» газетата бир республикерча кагирхой ЦагIа.

«Федеральни оагIонцарча кагирхой агенствос гIо дергдолча тайпара шоай проек-

таш тоаяра болх хыйхар спикера кагирхошта. Цхъа юкъ яьлча, Галменаькъан Саида тIахъожам беш, лекце Iомадаьр балхаца гойта хъежар къонабараш.

Дукха хаттараш долаш, чIоагIа чам чубенна шоашта хетар, лаьрхIар гойташ бар уж», - дийцар тха газетата.

Белгалде деза, «Smart» программан проекташ оттаяра бола болх нийса дIабахъа, вIашагIболла кагирхой Iомабеш болга.

Ишколашка дIадоладаьд Ерригроссийски тохкама балхаш

Гаьгенаькъан Мартина

ГалгIайчен дешархошта, бIаьстан каникулаш чакхъяьнначул тIехъагIа, дешар дIадоладеш дола хъалхара ди бехктотхаме хилар. Тахан

массайолча дешара моттигашка 4-6 классай дешархоша Ерригроссийски тохкама балхаш язду, яхаш, дийцар «Сердало» газетата «Наъсарен кхален Iаьлий-Юртарча Гимнази» оалача ГБОУ.

«ХIара шерара фу хов тахка луш йола экзамен хилар математиках. Шоашта денна декхар кхоачашдеш, бераша шоаш кхеташ хилар гойта деза, шоаш хъалха дешара программах Iомаь бокъонаш лорае еза,

нийса уйла еш хилар хъагойта деза», - аьлар хоамо.

Белгалду, хIармангарча тIахъожамхой моттигаш дIалаьцар берий даьша-ноа-ноша, иштта кхелатанзабарий лаьрхIаца викалаша.

РГО оагӀон кхетаче дӀайихьар Магасе

Гаьгенаькъан Мартина

**Карарча хана
лоархӀа медарех
дувцаш, кхетаче
вӀашагӀеллар Мага-
се Россее географиче-
ски оагӀон моттигерча
доакъашхоша. Из хоам
«Сердалога» бир цу
моттигера.**

«РГО 17-ча съез-
да доакъашхой хор-
жаш дӀабахьа беза-
ча балхах дийцар кхета-
че дӀайолаеш, иштта РГО
180 шу дизара хетаяь
кхетачеш дӀаыхарах хьо-
ахадир гулбеннараша», -
йоах тхога бенача хоам.

ПалгӀайчен моттигаш-
ка «Берашта географи»,
«Географически дик-
тант», «РГО хьасташ»,
«Юха хьаелл вай Росси.
Цхьана», «Классера гео-
графи» яха проекташ йо-
аржае езилга теркалдир
вӀашагӀкхетаре.

ПалгӀай паччахьалк-
хен университета кул-
галхо, иштта моттигер-
ча РГО кулгалхо йолча
Ӏалбаканакъан Фати-
мас теркалдир, «Эгга-
ра хозагӀа бола мохк»,
«ТолашагӀа вола гид» яха
яхьаш вай кагирхошта
чӀоагӀа езаеннарах йолга.

Зале йийшар Илман-
методически балхах йола
Доланакъан Микаила,
Йовлой Маринай РГО до-
акъашхоех, иштта пач-
чахьалкхен моттигашца
бувзам болаш дӀахьоча
балхах йола, эрсий гео-
графически оагӀон 180
шу дизара хетаяьча кхе-
таченех йола Дошлакъа-
накъан Залинай, кагир-
хой моттиг хьаелларах
дувцаш йола Овшанакъ-
ан Ӏайнай докладаш.

ВӀашагӀкхетаре соцам
бир, кхаленашка, юрташ-
ка, шахьарашка РГО мот-
тигаш хьаелла. Мотти-
герча оагӀон болх дикагӀа
дӀагӀоргболаш; проекташ,
яхьаш, диктанташ доар-
жадара тӀехьа лоархӀа ме-
да къаьста из гӀулакх.

Ци яьлча нах арабахар шаьрдеш ба республике

Гаьгенаькъан Мартина

Наьсарерча Росгварде болх-
лоша, МЧС къахьегамхош-
ца цхьана, цӀаьхха цӀерцара
хатар ийккхача нах
кӀалхарбоахаш дола гӀулакх
мишта дӀадахьа деза шаьр-

деш болх дӀабихьар. Из хоам
«Сердалога» бир цу моттиге-
ра.

«Ци йоаеш дола гӀирсаш
мишта леладе деза, цӀера юкь-
ера адам арадоаккхаш эггара
хьалхарча оагӀонца лораде

дезараш фуд йомадеш, хилар
кхетаче. Цига росгвардейца-
ша шаьрдир тока саьргашца-
ра кхоачамбоацараш бахьан
долаш яьннача цӀера юкь-
ера нах арабахар, цӀи дӀайоаяр,
лозаваьчунна хьалхара гӀо
дар. Шоай гӀулакх дика чак-

хдаьккхар цар», - йоах хоам.

Росгварде цӀерцарча кхе-
рамзлен гӀулакхех болча
оагӀон кулгалхо, капитан
волча Маценакъан Рамзана
белгалдечох, Росгварде болх-
лоша шоай декхараш дизза
кхоачашдир.

МагӀалбике «Зарница 2.0» ловзара юкье моттигерча даькъ тӀа котбаьннараш хьакхайкабир

Гаьгенаькъан Мартина

ПалгӀайчен МагӀалбике хьак-
хайкабир «Зарница 2.0» яхача
патриотически лавзаре кот-
баьннараш. «Хьалхарчар Бо-
лама» хьинар дараша гойтар
тайп-тайпарча даькъ тӀа шо-
ашта карагӀдоалар, яхаш, дий-
цар «Сердало» газетага из болх
вӀашагӀбеллараша.

«Бераш чакхдаьлар сихалах,
низ хиларах, сакхетам болаш
хиларах. ХӀара доакъашхо-

чо ший начӀал гойтар юкьарча
гӀулакхе, цхьана толамаш даха
кийча хилар а гуш дар», - аьлар
хоам.

МагӀалбика шахьара №16
йолча ишкола боккхагӀбарий
тоабанна коталон моттиг елар,
шоллагӀа, кхоалагӀа моттигаш
яхьар №5, №20 йолча юкьерча
ишколаша.

Иштта цига белгалбаь-
лар №18 йолча юкьерча иш-
кола зӀамагӀбараш. ШоллагӀа,
кхоалагӀа моттигаш №16, №5
йолча юкьерча ишколашта елар.

ДикагӀа бола доакъашхой
мехка ловзар дӀахьош яхье-

баргба, карарча шера маьтсела
бетта.

Коталон Денна хетаяь викторина дӀайихьар Магасе

Коазой Мадина

Коталон Денна 80 шу дизара
хетаяь викторина дӀайихьар
къаман политиках йолча ми-
нистерствос.

Белгалбаьннарашта ди-
пломаш дӀадекъаш кхетаче
дӀайихьар министра Мизена-
къан Руслана, хӀаьта виктори-
не котало яьккхача Арчхой Му-
рада шахьар-турпал лоархӀаш
йолча Брестски крепосте ваха
сертификат делар.

«Доккха баркал оал дакъа
лоацаш мел хиннарашта, шоай
мехка истори довзарах. Вай
дӀаьха, доккха дола истори тох-
каш, довзаш хилар лоархӀа ме-
гӀулакх да тахан», - белгалдир
министра.

8 ВАЙ ОАМАЛАШ

Тешам – сага дикагIа йола белгало

Вахаре зийнача моттигех лаяца

Гарчакханаькъан Сали

Ширача замангара денз хъайоагIаш, цIаккха къа ца луш, дуне мел латт латтар-гйолаш цхьа оамал я сага – тешам хилар. Нагахьа санна воша вале, воI вале, сесаг яле, доттагIа вале; тешам эшаш ба массанахьа, цо чIоагIду юкьера бувзамаш, хьоашал, доттагIал, цIагIара барт дуккха мерзагIа хулийт. Тешам дIабаьннача дезале цIаккха ираз а из да-хьаш дола малайк а доссарг-дац, аьнна, хет сона.

Цкъаза тешам вайна кIезига хетача хIамашца хул, бакъда вайна хете а дIауила йича уж кIезига хIамаш дац, вахара кIийле, адамашта юкьера хоза гIулакх да из. Нагахьа санна дулх докхаш латтача сага эцархочоа тийшаболх бойя, цо тешам боабу берригача хасап деча нахах; нагахьа санна тиканчас тараз харцахьа озе е совлен ахча доаккхе, цо тешам боабу берригача тиканчех; нагахьа санна хьехархочо ишколе ший болх талмаста а беш, берашта лертгIа дIа ца хьехе, цо тешам боабу берригача хьехархочех. Из мугI геттара дIабIаьхбе йиш йолаш ба.

Цкъа машинаца СурхотIара доагIаш, цу юртарча цхьан вахархочо аьлар, ший клаьнк ишкола якккхача деша ваха веннавар, амма чакх ца воалаш висар. Цу гIулакха цо бехке бора цунна хьийха хьехархой. Кхыметтел царна сардам а бакккхар цо: «Дала хьарам долда царна шоаш хъайду алапи!» Хила тарлу тешам боаца хьехархой, лертгIа берашта дIа ца хьехараш а болаш ба. Бакъда берригача хьехархочех йола са уйлеи соцарча наькьахочун уйлеи вIашагIхетача яцар. Хьехархошта юкье тешам боацаш итт, бIаь саг вале а, эзараш бола хьехархой иштта во бувца мегаргбац. ХIаьта а цу вочар сий доаду, тешам боабу дикачарех.

Тешам боаца нах массахана болаш хиннаб дунен тIа. Из ха йиш я вай зама а ялале VI бIаьшере вавхача Грецерча Эзопа язъьача «Гермес» яхача кIоанолгах. Оаш а из йийшача бакъахьа хетар сона. «Зевса декхар тIадиллад Гермеса, берригача пхьарашта, цар оапаш бувцаргболаш, мутт молае аьнна. Баьцаш хьокхажь мутт а якккха, берригача пхьарашта цхьатарра молаяь цо из. Юххера цхьа иккий пхьар виса хиннав, хIаьта мутт-м шортта хиннай хIанз а. ТIаккха Гермеса лаьрхIад из еррига иккий пхьара Ючуйотта, аьнна. Цудухьа беррига пхьараш оапашкаш ба, хIаьта иккий пхьараша эггара дукхагIа бувц оапаш.

КIоаналго во могабу харц лувш бола нах».

Вай къаман шира дувцараш а хиннад тешама хетадаь. Сай даь-дас дувцаш хезад сона царех цаI. Цкъа моцагIа бахаш хиннаб даи воIи. Ше валалехь цунна саг йоалае, из ваха Iоахоаве дегадийхад цунна. Нускал а доаладаь, геттара из той дездаь, гIулакх дIадийрзача; воккхача сага хьажа лаьрхIад, мел тешаме новкъост хургья цу кхалсагах ший воIа.

- Вай наькъа даха деза, воI, дIакийчле, - аьннад дас.

Новкъа болхаш, дас аьннад: - Никъ лоацбел сона.

ВоIа хайнадац никъ лоацбе.

Кхы а цхьа юкъ яьлча, дас аьннад:

- Говр ял сона, - тIаккха а цо яхачох ца кхеташ висав воI. Цул тIехьагIа воккха саг цу новкъара юхавийрзав ший цIенгахьа. Ераш чукхаьчача, нускала хьаттад зIамигача сагага:

- Юха хIана дийрзар шо новкъара?

Мара аьннад:

- Со кхеташ хIамаш дацар цо дийцараш, цкъа никъ лоацбе йоахар, тIаккха говр я сона оалар. Къавеннилга хургда цун из...

Нускал делаькежад:

- Хъайга никъ лоацбе оале, хоза къамаьл дувцаргда Iа; хъайга говр я оале, бейолла Iаса лургья Iа.

Цхьа юкъ яьлча, тхьовра мо наькъа ваха лаьрхIад къоаночо, шийца воI ваьккха. Болхаш, къоаночо аьннад:

- Никъ лоацбел сона.

ВоIа хоза къамаьл дийцад. Иштта болхаш гаьнабаьлча:

- Говр ял сона, - аьннад воккхача сага. ВоIа цунна цу сахьате леха, бейолла сома гIадж-Iаса еннай. ТIаккха аьннад йоах дас:

- ХIанз хьа саготдергдац аз, хIана аьлча тешаме вахара новкъост кхийттай хьох.

Воккхача сага кхетадаьд воIа тешаме новкъост хургйолаш саг ший нус йолга. Иштта лоархIаме хIама да дезале тешам яхар.

Сага цкъа харцо ювце, цох бола тешам бов, кхы юхаметта а оттац; цо мел дикаш, доккхий гIулакхаш даьдар, аьнна. Цунна дика тешал деш да гIалгIай Цагенах дола цхьа дувцар. МоцагIа юртарча жега воаллаш, саготденна, ший юртахошца бегаш бе лаьрхIад Цагена. Гув тIа ваьнна мухъ техаб цо:

- Оарц дала! Оарц дала, берташа жа тедаш латт! - аьнна.

Из дIахеза юртахой, шодаш, белаш, бахьаш ийца, байдда хьалбахаб.

- Фу хиннад укхаза? - хьаттад цар.

- Укх къорга чура хьалбаьнна дахка, вокх къорга чу

Ючуйиккхар, - аьннад Цагена. - Фуд Iа дувцар, цудухьа гулдаьд Iа тхо?! - аьнна, цох бехк баьккха, цIабахаб юртахой.

Дукха ха ялале, бокъонца бертий тIа а яькха, жа теда йолаеннай. Мел Цагена цIогIа хьекхарах, оарц дехарах, нахатийшабац цох. Иштта хул цкъа сагах бола тешам байча, шозлагIа цох теша хала хул.

Сай вахаре хинна цу тайпара моттиг дагайоагIа сона, из бахьан долаш дикка цийвала вийзар са, айса харцахьа даьча хIамах эхь хеташ. Сихха почте ваха везаш гIулакх эттадар са Шолжа-ГIалий тIа универститете деша вагIаш. Почте ваха веза аьлча, дIа ца вахийтар кхераш, Наьсаре ваха веза са, аьнна, хьехархочунга се дIавахийтар дийхар аз. Беканаькъан Хъадиса Пантас эрсий меттах мукъавалията, дIавахийтар со. Цхьа юкъ яьлча, гIалий тIарча керттерча почтан лагIаш тIа араваьнна латта со бIаргвайра новкъа йоагIача хьехархочоа. Наьсаре вода яьха саг почтан лагIаш тIа латташ вайча, цунна фу хийтар хац сона, бакъда са-м дикка цийвала вийзар, айса даьчох эхь хийтта. Цу тайпара хIама кхы ца де хьежар со.

ДоттагIашта юкье, уж бокъонца бола доттагIий бале, чIоагIа тешам хила беза. Укхаза дагадох сона Озанаькъан Салмана яздаь «Кхо чурт» яха легенда. Безам бувцаш йола моттигаш яле а, цу легенда керттера уйла дикача доттагIала хетаяь я, аьнна, хет сона. Кхыметтел безамо (цхьа йоI езалу царна) боабац царна юкьера дикача доттагIий тешам. Баьлаши яха йоI шоашта шиннена еза-ялар, доттагIал лорадеш къоастаде хьож уж. Шоайла эгIа ца эгIар духьа, шаккха леш чакхдоал из легенда. ЙоI а ла царца, уж шаккха венна бIаргвайча дог даьтIе.

Из-м фаьлг бар аргда цхьаволча сага. Бакъда цу тайпара хIамаш, доттагIа ший доттагIа бахьан леш, нийслу вай заман чухьа а. Масала, СВО доакъашхо Хьоашаланаькъан Султан ший тIема новкъост кIалхарвоаккхаш веннав. Цу тайпара масалаш

Украинерча лаьрххIача операцена юкье кхы а дукха хинна хургда. Цкъа моцагIа Советски Союз йолча хана, дийшар аз, Эккажкъонгий-Юртарча СаьпарIаланаькъан зIамигача сага, эскаре гIулакх деш волаш, ший командир ахка водачара кIалхара мишта ваьккхавар. Тешаме новкъостий иштта хул.

Бакъда беррига доттагIий хилац тешаме. Цудухьа кхеллад къамо «Веший доттагIа - йиший везарг» яха кица. Вай литературе а нийслу цу тайпара моттиг. Малсаганаькъан Зоврбика язъьача «ЙоI йода-яр» яхача пьеса тIа доттагIий ба Жамалдеи Мухтари. Жамалда цIагIа воацилга хайча, цун йиша Калимат йодае вол Мухтар. Укхаза Жамалдас оал: «...Мехка юкье са сий доаде веннавар хьо, вешел дукхагIа сона везаш хинна хьо, бIехал санна са цIагIа чуваяьнна!...» Нийса йоах Жамалдас, цхьаккха хIаман духьа доттагIала сий лохде мегаргдац, кхыметтел кхалсаг бахьане.

Къаьстга новкъа хул кагийча наха, шоашта езаш хинна кхалсаг тешаме ца хилча. Укхаза дагадох сона поэта Iалбаканаькъан Жабраила байтацара мугIараш. Поэта дукха йийза йоI, кхычунга маьре яхай, цо йоккха чов йитай зIамигача сага дег тIа. Из маьре яхар а, ше лийрхIар кхоачаш ца хилар а новкъа да цу йоIах хинна тешам бовр. Цудухьа аьннад цо:

«...ЦаI хала да,
Са хьох хинна тешам
Тенеш лийлха баьржа пед
мо бовр».

Дукха поэташ байзаб сона, цар байташ йийшай, бакъда Жабраила санна, геттара дег чу дужа сурт кхоллаш, йоIах байна тешам бийца поэт дагавагIац сона. Низ болча суртаца хьахьекхад цо, мел хала да йоIах хинна тешам бовр. Маьре яхале а маьре яхачул тIехьагIа а, ше цкъа хержача зIамигача сагацара уйла цIенхашта а тешаме а хила еза йийий, кагийнах кулгахIоахкоргаш санна хувца а ца хувцаш. Цу тайпарча кхалнахах аьннад «Кхалсагах, говрах ма теша». ХIаьта а из кица бер-

ригача кхалнаха доагIаш да аьлча доккха гIалат хургдар. Дукха кхалнах ба шоай моарошта мутIахьа болаш, беркате дезал кхебеш, къона къабаллалца кхуврчара йIовхал хьаллоаттаеш баьхе, дунен чура дIаухаш.

Воша тешаме хила веза вешийна, лоалахо тешаме хила веза лоалахочунна, иштта кхы дIахо а. Хозахета кхелладац кIоаргга хьаькбал долаш болча Малсаганаькъан Дошлакьаси Малсаганаькъан Оарцхоси «Кердача наькъа тIа» яхача пьесан турпалхочун Ювназа сурт-сибат. Ший веший Саьлмарзий сесагаца хьарамленаш лелае лаьрхIа ва из. Фу хургда цул ийрчагIа а дегазагIа а?! ХIаьта цун нус цо яхар ца де леш нийслу пьеса тIа. Кхыча тайпара я Ведажанаькъан Ахьмада «Шелбенна кхуврч» яхача романа тIа ювца йоI, шоай фусаме вахача сагаца хьарамленаш лелаю цо, ше раьза йолаш. Ше цо маьре дIаюгаргья мотташ ду цо из, дIа ца йигача, тепча теке вув зIамига саг. Вай Дала лорадолда цу тайпарча мехкарех. Вай бац яхе а, ба-м ба цу тайпара хIама хьадергдараш таханарча вай заман чухьа а.

Дукха кицаш да тешамах, тийшача балхах лаяца вай багахбувцама юкье. Масала, иштта да царех цхьадараш: «Тешаме воацар хьа доттагIа вац», «Тийшаболх лелабаьчун коа нитташ баьннаб», «Тийшача балхах дикадар даьннадац», иштта кхы дIахо а. Укх тIехьарча хана, со цецвоалаш дола хоамаш хоз сона, хьаким волча сага массехк миллион ахча лочкъадаьд; кхалсага, ахча дIа ца луш, хIамаш ийцай, оапаш бийца; цхьанне, ше тешаш хиларах, хIама эца ахча дIадахийтад, ахча дIаийцар вайна дIаваьннав. Къаьстга чIоагIа дехар ду цу хьакъехьа МВД болхлоша; шоашта ца бовзача нахца бувзамаш, эцар-дохкар ма леладе, яхаш. Тешам байнаб нахах, цудухьа да из.

Нагахьа санна ишколе ухача бери шийна хьехархочо тIадехка декхараш дизза кхоачаьдой, цох тешаме волаш саг хьахургва; дIахо деша вахача, цул тIехьагIа балха вахача а хургва из, наха шийх бехк баккхар, гIалат лацар кхераш. Тешамеча сага а болхлочун а оамалаш хьахила йолалу зIамига волча хана, цу хана из харцахьарча хIаманца дIаламе, из мерзделе, даим иштта волаш вус из а цун оамал а. Цудухьа бер зувш, цо фу ду, мала ду, фу дувц, мишта дувц хьожаш хила деза вай, из гоалдаьннача моттиге, цо даь гIалат, гаьна ца доалийташ, тоаде дагахьа.

ГалгIай мехка тоабержба 40 км юрташкара никъ

Аьхенаькъан Марем

ГалгIайче тоабержба «Юртар» доозонаш тоадар» яхача паччахьалкхен программа чубоагIаш юрташкара 40 никъ. Из деш да лоархIамеча вахара моттигашта тIадолха наькъаш атта хилийтара, царех я ишколаш, берий бешамаш, дарбанчеш, спортивни комплексаш.

«Дика наькъаш хилар бахьан долаш, юртбоахама предприятишта карагIдоал наха лоаттаеш йола продукци совьяккха», - аьлар республикан кулгалхочо Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлас, юрташкарча наькый хьалаш дIахо а тоадеш хилара белгало я из.

ГалгIайчен волонтераш ций а тIехка тIум а дIаялара оарцагIбаьннаб

Гаьгенаькъан Марина

ГалгIай Республикан волонтераша кхетам балара моттигаш дIахуу ций а тIехка тIум а дIаялара хьакъехьа, яхаш, дувц «Сердало» газе-

тага ГалгIай республикан лоIамхой центре.

«Активисташ лаьрхIа ба кагирхой юкьебаха, ций дIадалара хьал аттача даккхара, царна довзийта из мел чIоагIа

эшаш а маьл хулаш а гIулакх да. Шоаш дIабахача, цар дешархошта хьалхадоккх цох мел доккха гIулакх хул из эшаш болча наха. Цу тайпара къамаьлаш хилар Наьсарен №5 йолча юкьерча ишколе, Ставрополер-

ча лорий даькъ тIарча технологей техникуме», - аьлар хоамо.

Дешархой а цунна безам тIабодаш хилар, хIана аьлча вайх хIаравар сага вахар кIалхардаккха йиш йолаш ва, ций дIачудаларца.

БIаьстен кIай бос

Мехкара моттигаш баьццарьерзаяра тIакхувш ба бахархой

Султиганаькъан Йоакъап

Вай къаман юкье массахана хьаллоацаш хиннад керда гаьнаш, кIотаргаш дIайогIар, шийна гонахьара доазув баьццардерзадар. Беркате гIулакх деций гуйран, бIаьстен ха хьаотташехь; керда, пайда бергбола га дIайогIа нигат даь аравалар?! Гаьнех хьабоалаш бола пайда боккха ба. Оалхазараша бIенаш ду царна юкье, Iимецача деношка, йIовхалах геттара готтаделча, Iийне лечкъа дагIа аьттув хул, иштта хьайбашта, тайп-тайпарча дийнаташта наькыйоал гаьнаш.

Шахьара моттигашка гIолла лелаш вайна гу гIетташ лела дом, гонахьа садикъа йолга, даггара дIа-хьа лелача машинаша арабеттача кIуро цIена фо кIезига диталга. ЧIоагIа гIаддолх вай, дIайхача дийнахьа остановке латташ дIакIалхаотта га хилча. Вайна ховш да-кх, укх бетта 18-ча денгара 27-ча денга кхаччалца, Россее ерригача моттигашкара паркаш, хьунаш, хин оагIонаш, тIема бIухой боакха моттигаш, мемориалаш меттаоттаеш Коталон 80 шу кхачара хетабаь боккха, лоархIаме болам

дIабахьа лаьрхIалга.

Къахьегамаша шоатта дIахьоча дийнахьа дукха гаьнаш дIайогIаргьа мехка. Куц тоадарал совгIа, экологехьал меттаоттадеш бола беркате болх хургба цох. Даьй турпалал да-галаьца, цар сийле лоархIаш га дIайогIар мел хоза гIулакх да тахан кхувш латтарашта юкье. Тайп-тайпарча моттигашкара тоабаш арайоал из беркате хIама хьаллаца, шоашта маьл баккха, Iалама хьал тоаде. Нувхаш дIаяхар, лостам бар-м хIара кIира, бетта леладе дезаш хул, хIаьта цкъа араваьнна дIаегIача цхьан гаьно дуккхача шерашка дукхача адама, оалхазарашта, хьайбашта пайда бу.

Хоза латаш йола га Дала хьаденна дог хьоасташ дола беркат да. ДIадахача шера дIабихьача «Дагалоаттама беш» яхача Даьхенцара безам чIоагIбарах болча боламга гIолла дукха болхлоь, гIо деш лелараш, Iалама моттигех дог лазараш арабаьнна; 38 миллион совгIа га дIаегIар Россее доазон тIа. Вай мехкарча ерригача моттигаша, иштта доазол араьхарча 40 мехко хьаллаьцар из гIулакх. Болам боаржабаьча пхе шера, дунен 78 мехко гаьнаш дIайогIаш болх дIабихьаб

вайца цхьана. Болама керттера декхар - Сийлахь-боккхача Даьймехка тIема бIухой сийлен 27 миллион га дIайогIар.

Вай мехкарча кагирхоша, чIоагIа чам болаш, хьаллоац из болам. Шоай мехка историдовз, цун Iалама хьал тоадара тIехьа дакъа лацар а хул. ДукхагIа дIаювраш я къахььести, кIарцхал, IаммагIа, надж. Болам латтача пхе шера дерригача дунен моттигашка дIаегIараш 130 миллион га я. Укх шера а из болх хьинарца хьаллоацаш дIахобахьа лерхI мехка. Цу оагIонца дувзаденна-рех дувцаш, цхьацца хIамаш да-гадох вайна... Масала, хоам бу, Индена, Пакистана юкье уллаш йола 200 эзар кв. километрага кхоачаш йола Тар яхача доазон аре укх тIехьарча 20 шера 38%-га кхоачаш баьццарагIа йийрзалга. Цу оагIонцарча балхах болча говзанчаша белгалдечох, ахкан хана догIаш дукхагIа лаьтталга, юртбоахама хьал тоалуш латтилга да из. Кхетадеш да, Кьилбаседа Кавказа моттигашка ахкан, бIаьстен ханашка догIаш дукхагIа хилча, гаьнаш а сихагIа урагIаргIоргьа.

Ма дарра аьлча, гаьнашта сихагIа низ чубар дезе, хийдетта деза царна шортта. Эзараш совгIа надж, кIарцхал,

дитткомар дIайогIа арадоалаш, уйла е еза вай: маца, хьан царна хий деттаргда, «Уралатташше йов гаьнаш» яхача оалара юкье хургдоацаш. 541 млрд совгIа га я, беча хоамах тахан вай боккхача мехка ягIараш, цхьан сага 3 000 га, е 7 гектар хьун ганзера доазув кхоачаш хул из. Якуте цхьан сага 90 эзар совгIа га кхоач, хIаьта Кьилбаседа Кавказа моттигашка, тахан вай дIалаьрхIача, цхьан сага 50-80 га кхоачаш хул. ЧIоагIа теша лов, из нийса цахиларах, из таьрахь дикка лакхагIа хиларах.

80 эзар совгIа гектар лаьтта да вай мехка хьунаша дIалаьцар, дика хургдаркх шозза дукхагIа из далареш совгIа надж, кIарцхал,

гара къахьегаш ба вай мехка тахан. ФБУ «Росхьулораяр» филиала болхлоша хьун моттигашка дикагIа йола гаьнаш дIайогIа хьожаш, боккха болх ба чакхбоаккхаш. Хьасташ, хиш дIадоалаш латтача дунен тIа массане хьаллаца деза «ДIайогIа гаьнаш массайолча моттигашка, массахана» яха дешаш. БIаьстен бетташка догIаш хуле а, юкь-юкье нийслу малх аракъеда денош, керда га беелла цун вахара моттиглаха аравала аьттув ба гонахьарча Iаламах дог лазачун. Массане а хьаллаца из беркате гIулакх, шийна тIехьа дика доаржадара маьл хулаш, тIехьа тIакхувргбараша баркал яхаргдолаш, хIама ма дий из!

ГІалгІайчен пхъарий Ассоциацие цІай дир бошта

Гаягнакьсан Мартина

ГІалгІай Республикан кулгавгызала Ассоциацие вІашагІделлар «Комарова» цІен-интерната берашта лаьрхІа цІай, яхаш, дий-цар «Сердало» газетага кхолламхой цхъанкхетара кулгалхочо Галай Адама.

Говзанчий тоаба, «Ихсан» яхача сагІаш доахаш йолча ганзо берашта кийчдаьдар мерзача хІамай совгІаташ, цар таро хилар шоай кулгашца хоза хІамаш хьакхолла. Бераш хьинарах диза дар, цар гойтар цига шоашта карагІдоалар. ЛаьрххІа царца вІашагІхетара «Комарова» цІагІа-интернате баькхар дукхача шерашка Іоаяь балха говзал йола психологаш. Цар декхар дар хІара бераца ший тайпара хилар, дІахойодача хана царна психологически новкъостал дар», - аьлар хоамо.

Белгалду, берашта иштта совгІаташ делар «къайлагІарча спонсора».

АР президента яхачох, цу тайпара кхетаченаш дІахьош хиларо таро лу, зІамага болча хана денз, къахьегама тІера хила, шоайла дика оамалаш эца.

«Массанена баркал хилда, укх берашта ер хоза цІай хьакхолларах. Тхона лоархІаге да хІара волонтер, говзанча, спонсора новкъостал.

Дала сагІа долда, Дала маьлехь долда», - аьлар шийна уллуврчарга Галай Адама.

ГІалгІайчен МВД «Ноахалий дІадахар» яха гойтам хилар

Даьхен лорбой дицлургдоаца турпалал

Йовлой Ясмина

ГІалгІай республике гІолла йолча чурча гІулакхий Министерстве лоархІаге кхетаче дІайихьар, «Ноахалий дІадахар» яха цІи йолаш. Из хетаяь яр советски халкъо Сийлахь-боккхача тІем тІа котало яккхара. Цо дагадохийт малагІча халонашца вай котало яккхар, из укх дунен тІара эггара унзаргІа бола тІом хинна хилар.

Чурча гІулакхий болхлой, иштта ГІалгІайчен бахархой доккхача баркалца дагадоагІаш ба моастагІчох Даьхе лораяь-рашта, советски халкъаца шоай са ца кходеш цига латаш хинна чІа лелаяь кхьйола хІамаш. Иштта цар сий а ду даим. Цунца дувзаденна, ГІалгІай Республике гІолла йолча чурча гІулакхий министра, полице инарал-лейтенанта Коробкин Михаила, «МагІалбик» яхача тохкама отряда кулгалхо Зейтанакьсан Беслан кертe а волаш, вІашагІбеллар МагІалбик йоаккхаш латаш хинна салтий герзаш а, иштта цар лелаяь кхьйола хІамаш а юкье йола гойтам. Уж гІирсаш дукхагІча даькье тохкама балхаш дІахьош корадаь дар.

МВД музея йоккхача зале дика къахьийга, цІендаь, къо-

агадаь дар цига гойта оттадаь тІема гІирсаш: герз, герзаца лелаяь Іалашо, тІабувхабу гІирс, моастагІчун духьальботташ тІем тІа лелаяь кхьйола хІамаш.

Уж кораяьяр 1942 шера гурахьа, 1942-1943 шерашка Іай МагІалбике геттара чІоагІа тІом лаьтгача моттигашкара. Тохкама тоабо, хьинар а барт а болча наха гойтама лаьрхІа цу юкьера хержа хьаера царех дикагІяраш.

Гойтаме хьалхара дош оалаш, ГІалгІай Республикан чурча гІулакхий Министра гІончас, полице полковника Маммаев Багомеда белгалдир тІема ханашка хиннар диццадар лоархІаге долга.

«Уж хІамаш я вай даьй а цар даьй а кулгашкара йовхал

дагайоагІаш, цар таро лу тахан бахаш болча наха шоай бІаргашца уж го. Царца юхате-ха хилар дагадохийт боккхача низаца тІавоагІаш хинна моастагІа», - аьлар цо.

Маммаев Багомеда иштта цхъан мугІар тІа оттабир цу хана хинна Сийлахь-боккха Даьймехка тІом, тахан Российски Федераце лаьрххІаца операце бІухоша дІахьош бола тІом. Гойтам чІоагІа безам тІабодаш хилар министерствон кулгалхой а, болхлой а, МВД ветераний а, юкьярлон а. Уж лаьрххІа хьежар, цу унзарча тІема духьальотташ, моастагІчунгара котало йоаккхаш советски салташа леладаьча тІема гІирсашка, цар хьагойтар мел чІоагІа езаш хиннай Даьхе советски халкъа.

Маммаев Багомеда белгалдир, таханара тІехье а иштта турпалхой болаш хьалкхувргьа шоай даьй а цар даьй а санна.

«Вай мехко а, иштта ГІалгІай Республико а ше цунцара хьакьоастае йиш йоаца даькьа хиларах тарра, дерригача дуненна денала, Даьхе езаш хилара масал гойтар», - аьлар Багомед Алиевича.

Ше къамаьл деш, ГІалгІай Республике гІолла йолча МВД ветераний Совета кулгалхочо, хІанз салолаш волча милице полковника Котанакьсан Мухьмад-Сале тІахьийхар чурча гІулакхий болхлой, шоай даьшта тара хилара. Цо белгалдир малагІча маьхе я якккха котало, цудухьа шоаш Даьхе бахьан долаш, моллагІа волча моастагІчунна духьальботта кийча хилар чІоагІдир цо. «Халкъа ший турпалхой цІаккха а бицлургбац», - аьлар цо.

ХІаране дег чу гойтаме-ра ший моттиг йисар. Цо хьагойтар цу тІем тІа вай даьшта карагІдаьнна, кхоана хьалкхувш йолча тІехьенна, Россекердача ноахала доккха масал хилар. Цу тайпарча кхетаченаша дукхача хІаманна наьха бІаргаш хьадел, цар культуран боарам лакхбу, исторически оагІонца вай даьшта карагІдаьнна, Даьхе бахьан леладаьр дагалоаттадеш.

ГІалгІайчен кулгавгызала ассоциацие кхоллама юкьеозаргба кагирхой

Гаягнакьсан Мартина

ГІалгІай Республикан кулгавгызала ассоциацие мехка кагирхой кхоллама балха юкьебоахаргба. Цу тайпара декхар тІаийцад кагирхой цхъанкхетарий ЦІен викалаша, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГІалгІай Республикан кагирхой туризма Министерстве.

«Шоайла дагабоалаш къамаьл дІадахьа аьнна вІашагІхьиттача цар белгалдир Іадаташ хьаллоацаш бола болх мел лоархІаге ба. Из дувзаденна да ГІалгІай къаман культуран мах бараш лорадарца, уж совдоахаш хила дезарца», - аьлар хоамо.

Кагирхой ЦІен болхлоша хьаьшашта лаьрхІа экскурсийир, цига гойтар кулгавгызала балха оагІонаш, кхоллама балха карагІдоалараш.

ГІажарий-Юртарча №3 йолча ишколе, кхетаче дІайихьар СВО доакъашхошца

Йовлой Ясмина

ГІажарий-Юртарча №3 йолча ишколе кхетаче дІайихьар СВО доакъашхошца Гада-накьсан Израилца, из цига деша ваьгІав, яхаш, дийцар «Сердало» газетага республикан дешара Министерстве.

Ишкола кулгалхочо ГІулой Анжелас вехарах, Башира Израил вахар ший хьамсарча ишколе. Денал, майрал гойтарах гварде майор, штаба кулгалхо белгалваьв Іаьдало Денала орденца, Суворова майдилгаца,

иштта «ТІем тІа белгалвувларах», «ТІема сийле яккхарах».

Кхетаче дІахьош, бІухочо белгалдир ший тІема наькьаш, Даьхенцара безам чІоагІа хиларах тІем тІа низ чуболаш хилар. Дешархоша боккхача безамца ладийгІар цун къамаьлага.

Цу тайпара кхетаченаш дІаяхьар эшаш да кагирхошта, Даьхенцара безам совбоаккхаш бола хьехам балара, шоай мехках доаккхал деш, Даьхе езаш хургболаш уж кхебара.

Каъхаташа тешал ду...

Коталон 80 шу дизарга

Ха сиха йода, хлара дийнахъа гаьнадоал вайна Сийлахъ-боккха Даймехка тлом лаьтта шераш. Лирача тлем тла вай котало якккха 80 шу дуз. Книжкаш тлара, каъхаташ тлара из тлом бовзаш йола керда тлехьенаш хьалкхийнай. Тлема деношка лаьттар довзийташ дола лоархлеме каъхаташ да, вай мехкарча архивашка лорадеш.

Вай мехкарча паччахьалкхен архиве дадача каъхаташа вайна довзийт моастагла вохавеш лаьттарий тлема наькъаш, цар деррига вахар. Вай исторе эггара унзарагла хиннача деной теш хинна дахаш да из деррига. Лакха лоархлеме беш, чоагла лорадеш хьадахъ вай из деррига. Цу юкъе да блухой тлема билетах, цлагларча нахага цар яздаь каъхаташ, царна тийна орденаш, майдилгаш, цар хинна глирс, лелаяь цхьацца хламаш, иштта тлема аренашка малагла цли лелаш, фуникъ лорабеш хиннаб.

Танка духьаларча 150-ча гвардейски йоккхача топий полка, 180-ча иччархой дивизен 627-ча йоккхача топий полка мугларера салте хиннача Балххой Сабьмарзий Гумара, тлом болабенача дийнахъа денз из йистебаллалца, мел леладаьр дувцаш каъхаташ да архиве.

Тлема билета тла яздаь латт 1942-ча шера саькура бетта из лозаваь хилар, иштта 1943-ча шера лан шоллагла бетта чикка човнаш яь хилар. 21-ча оаглон гойт цун мел енна орденаш, майдилгаш: «Будапешт мукъаяккхарах», «Германи эшярах», «Денал хиларах» яха майдилгаш кхоь енна цунна. Цу тла язду: «150-ча гвардейски истребительски танка духьаларча артиллерийски Корсуньски Цеча байракха Кутзова ордена, Хмельницки Богдана полка 1945-ча шера лан шоллагла бетта 28-ча дийнахъа № 1: «...ИПТАККОБХП 150-ча Гв.5-ча батальона связист Балххой Сабьмарзий Гумар белгалву 22.1.45 лаьтгача тлема юкъе, даггара моастагчо чуьтгашехь, влалла кхерам боацаш, эшаш дола герз, кхьда-раш хьатлакхуьхаш латгарах. Моастаглаша герз дийтта йоа-

гаш латгача машина чура, ший вахара уйла ца еш, лозаваь блухо араваьккха, цун хьалхара гло даь, из давихьар цо».

Тлема наькъашка чоалхене денош довзийташ да СССР Тлема низа Союза эпсар хиннача Мархенаькъан Хьажмурда Хьажбикара 1948-ча шера хьаьденна тлема билет. Доккха, длаьхий истори долаш да цу сага тлема каъхаташ. Гварде лейтенант хиннача Мархенаькъан Хьажбикара тлема деношка мел хиннар белгалдеш да диса истори, из маца тлем тла вахав, малагла моттигашка дла-хьа кхийлав, иштта Звенигородок, Шполы яхача кхалешка го баь лаьтта фашисташ шоай низах бохабеш цо гойта денал белгалду каъхаташка. Турпала никъ мишгта хиннаб хьаьбокх вайна тахан Республикерча паччахьалкхен архиваша. Хлара майдилга, орден цлеш, удостоверенеш, тлема юкъера денз никъ бахьаш хьадоагла каъхаташ да цига гуш.

Гварде зламагла вола лейтенант Мархенаькъан Х. Х. «Сталинград лораярах» яха майдилг яла оттагир 1942-ча шера лан хьалхарча бетта, иштта

«Цеча Седкъан» орден енна 1947-ча шера гуйран шоллагла бетта 16-ча дийнахъа, 1944-ча шера ахкан хьалхарча бетта 12-ча дийнахъа № 012/н йолча амарца белгалвир из 15-ча гвардейски дошлой Мозырьски дивизе 7-ча гвардейски дошлой корпуса тлема аренашка шийна тладаьхка декхараш дизза кхоачашдеш чакхваларах, фашиста майра духьаллатарах. Чоагла лоархлеме моттиг длаоацаш да тлема истори, блухой сурташ. Тлема аренашка, тлема новкъосташца даьхача цар хьагойт вайна тахан тлема сурт, тлехьа тлайоаглача тлехьен а гетгара лоархлеме да из. Тлема новкъосташца тлема шерашка, котало якккхачул тлехьагла даьхача царга хьежаш вайна гу, бирсача деноша влашкаэза хинна тайп-тайпарча къамий блухой шоайла мел тлера, безаш, барт болаш хиннаб.

Тлема шераш дладаьнначул тлехьагла цар шоайла яздаьча каъхаташа хьаьбокх, иззал йоккхача халонех, лазапах чакхбаьннаболлашехь, дега йовхал ца йоаеш, кляьда, беркате оамалаш йолаш уж хиннилга. Тлема унзарча деношка шоаш бохабайтабац цар! Сийрдача, цленача, иразеча кхоаненга сатувсаш, уж денош оттаргхиларах тийша болаш чакхбаьннаб уж деналах бизза хинна нах. Паччахьалкхен архиве длаьха шераш доахаш дадача газеташа дувц вайга тлема деноех. Блухой вахарера дукха хлама довза йиш я тахан уж дешаш.

«Галглайче» яхача 2012-ча шера гуйран шоллагла бетта 6-ча дийнахъа №149 йолаш арадаьннача газето дувц, Людзински гвардейски 147-ча полка хиннача командира Саверский Иосиф Митрофановича 1980-ча шера Москве полка ветераний

Балххой Гумар

Совето влашагъеллача кхетаче вай къаман блухой деналах, майралах: «Галглай чоагла майра, денал долаш бар, тлом гетгара лира латгача хана эггара халарла, кхерамегла дола декхараш кхоачашдар шоашта длатлаэцар цар. Дагадоагла, 1941-ча шера лан шоллагла бетта 1-ча дийнахъа Мозырь яхача шахьара го баь, моастагла вохаве везаш дар тхо. Шоллагла дийнахъа Белоруссерча хуна, ушалашта юкьеглолла чакхдала дезаш эттар. Йоккхий топаш ушала юкъе якхийсаяр тха, дла ца йохалуш. Гор латташ, гетгара чоагла шийла йоллашехь, тлера хламаш ютувсаш, мархлехкаш длатекхайора уж блухоша».

1990-ча шера бляьстан шоллагла бетта 10-ча дийнахъа № 43 йолаш арадаьннача «Ленина никъ» яхача газето дувц: «Чоагла бехктокхаме тлема декхараш кхоачашдеш лаьттарех ва Мархенаькъан Хьажбикар. Валара гарга волаш, дукха денош ихар цунга. Моастаглаша длаьлаьча доазон тла тлом беш, денош ихар. Цу майрача салтечо кулгал деш хиннача советски

полко моастаглаша длаьлаьча доазон тла лаьтта хьайра хьаьккха, цу чура 18 гали хьоар, ялат дера. Цул тлехьагла, Цеча Седкъан орден енна лейтенант вир цох».

Тлема денош дувцаш мел яздаь хлара дош доккха истори хинна дахаш да тахан. Гитлер яхача блехача сага хинна уйла, цун эскаро бена никъ, царна дага мел лаьттар хьагойт тахан цу лоархлемеца оаглон. Тахан уйла е этгача, влалла уйла яь ца валлал доккха лазап да вай блухоша лайнар. Моцал, шелал, лазараш ловш, цу хламашка шоаш боха ца байташ, бизза къонахий болаш, коталон ди ма хулла гаргадоаладе глерташ, синош ца кходеш чуглийртаб уж фашиста духьала. Ше вай мехка варах из моастагла декхвоаккхаш, боккха низ юбиллаб вай блухоша тлема бирсача, къызача аренашка. Из деррига а тлема истори долаш да тахан.

**Кусенаькъан М. И.,
ГКУ «ГРП Паччахьалкхен архива»
Илман-хоамий балхаш
болча оаглон керттера архивист**

12 ДИКАЧА НАХАХ

Ценача дега сердал

Беркате, дика саг хинна; наьха дегашка
яха йисар Овшанаькъан Хьанифа

Султиганаькъан Йоакъап

Дукхача, тайп-тайпарча листех латта, хлара ди, шераш, вахара никъ бовзийташ дола книжка да сага вахар; хлаьта наха накъавоалаш ваьхача сагах оалаш хилча, хоза дош юкье оттадераш дукха хул бовзарашта, безарашта юкье. Ишттача мугларера саг яр, укх шерарча саькура бетта Рамадан хьаоттача хьалхарча 28-ча дийнахьа вахар хаьда Овшанаькъан Хьанифа. Халача лазара духьаллатташ, даьхар цо тлехьара шераш.

1954-ча шера ахкан тлехьарча бетта 15-ча дийнахьа Кокчетаверча Арык-Балык яхача юрта яьяр Хьанифа. Бера хана денз, кьахьегаматера йолаш, цхьа беркате, дика бер долаш хьалкхийра из.

Цен йоккхагьа йола йоI яр Хьанифа. Кхакхьегаматера хьадара тлера йолаш кхийра, бера хана денз. Дика дешаш яр ишколе, цлагьа йолча хана массаза нанна уллув яр, цо мел деча хламанча новкьостал деш. Цлагьа лостам бе, тайп-тайпара даараш кийчде ховш яр Хьанифа бера хана а. Даиман дог делаш, ший низах тийша, наха новкьостал де кийча саг яр из.

1970-ча шера мехка баьлар цар дезал, 16 шу даьнна яр Хьанифа цу хана. Галгьай мехкарча сийнача бешамашка, бларг тлаотташ хоза йолча аренашка цо ахка длахьош хинна ханаш яр уж. 1972-ча шера Наьсарера № 2 йола ишкол яьккхар Хьанифас.

Денош хлама ца деш дла ца ахийта, цихезача Наьсарерча хламанча тегача фабрике балха яхар из, бригадира глонча йолаш кьахьегатера йолелар. Йоккхача тоабан юкье цо ший хьалхара кьахьегаматера денош дладоладаь ха яр из. Бера хана денз, хлама хьадеш хилара тлакхувш хинна

Хьанифа цхьаккха ди зехьа доаде йема яцар. 1974-ча шера Буро тларча юртбоахаматера гулакхех йолча Лоамарой института экономически факультете деша эттар из.

Студентка йолаш, дукха дика нах цунна байза, керда вахара никъ длаболабаь шераш дар уж. Цихеза хиннача цу вузе цу хана тайп-тайпарча кьаман дукха нах бар деша этта. Галгьай, нохчий, хлирий, черсий, селий, иштта кхьдолча кьамех бола кагирхой бар цига дешаш. Шийца цхьан курсе мел баьгьа студенташта тешаме, дика новкьост, доттагьа йолаш чакхьаьлар Хьанифа. Дукха шераш даьлча, цун вахара никъ хаьдалга хайна; хозача, безамеча дешашца из дагалувцаш, дега бохам хинна бар уж.

«Укх тлехьарча шерашка кьахетам боацача лазарца кьувсаш, духьаллаьттар из, дог ца дуллаш; бакьда лазаро члоагьа лаьцадар цун дегI. Шийца деша баьгьарашта, болх беш хиннарашта юкье хоза цли тлехьа йолаш даяхар из, массене лоархаш саг яр Хьанифа. Тха дегашка массахана иштта йолаш яха йисай из», - язду цу цларгарча нахага дайтача каьхата тла.

Институт яьккха яьлча, Наьсарен кхален юртбоахаматера оаглонцарча моттиге керттера бухгалтер хилар цох, тлаккха йоккхагьа йола экономист йолаш болх бир, цул тлехьагьа юртбоахаматера гулакхех болча болхлой профсоюзий кхален комитетат кулгалхочун заместитель хилар из. Ше кьахьегаш мел хиннача моттигашка цо бехктокхаме, боагьлача боараме, балхарча тоабанца тарлуш болх длахьолга зувш дар лакхе латтача хьакимаша, гонахьа мел хиннараша. 1993-ча шера ОПФР экономически оаглон хьалхале лелае хержар из, цул тлехьагьа цу моттига кулгалхочун глонча,

длахо кулгалхо хилар.

2004-ча шера Россен Пенсionни ганза отдела кулгалхо яь, Москве болх бе Юхьожайир из, бакьда цлаьхха кхийттача лазаро гаьнабалийтанзар цун цигара болх, цу шера цигара моттиг йита цлаера из. Ший говзал, начлал тайп-тайпарча моттигашка гойташ чакхьаьнна из, бакьда эггара чоалханегьа бола болх республикерча Пенсionни ганза кулгалдар бар. Дукха адам тлалаттар, массанена товр де влаштлехьа дацар, эгьазьухараш хулар, дибийса доацаш уйла е езаш, кьахьегатера дезаш моттиг яр из. Шийна могош дола гло наха де глертташ, ший мел бола низ Юбилла лаьттар из цига.

Цунца цхьана кьахьегаш хиннача, ПФР керттера болхло хиннача Тоачанаькъан Рамисас тахан из дагалувцаш дувц: «Дувца эттача валла

дийца ца валлал дикаш доаккаш саг яр Хьанифа. Ший низ длакхоачаш дола новкьостал наха деш, ший декхараш лакхача говзалца кхоачашдеш, нах безаш, ше езийта ховш, саг яр из. 90-ча шерашка, республика йизза фусамех беа нах болча хана, доккха дукьдар цунна тлалаьттар. Болх бе лерттла моттиг йоацаш, вагончикашка кьахьегаш, дукха болх бар кхоачашбе

безаш лаьттар. Члоагьа кьахьийгар цо боагьлача боараме болх длабахьа моттигаш хилийтарат тлехьа. Россен Пенсionни ганза тоабан юкье лоархаш, хам беш болхло яр Хьанифа. Командировках яхача гора тхона цунца мел лакха лерхлам лелабу, езаш тлаэц. Шийна тлалатта декхараш дика довзаш, хьаденача хаттара дала жоп дола Ценача дега сердал яр из.

Хийла, массехк сахьата длаьхдора цо болх беш дола ди, дизза кхоачашде глерттар из шийна хьалхашка лаьтта декхараш, наха накъайоалаш, цар хьашташ кхоачашде глертташ ди, бийса доацаш кьахьегар. Цудухьа иштта вола саг длавалар тахан вай мехка боккха эшам ба. Вай республикерча Пенсionни ганза керте из оттаяр Москверча боккхача хьакимаша могодаь дар, царна гора из ший болх дика бовзаш йолга. Ший декхараш бехктокхаме леладарах «ПФР глорьянна болхло» яха цли луш, ПФР лоархлалмечакнижканна юкьейихьар из. Тахан из йовзараша дувцача тайпара, харцон духьаллатташ, цена уйлаш, нигат долаш, наха гло де хьожаш яьхар из.

«Вай кьоаной дукха халонаш лайна, хала вахар дла ба шоана, цар хьашташ кхоачашдеш, царна терко еш хилалаш», - оалар Хьанифас ший балхарча тоабанга. Дуккхазан нийсделар цун вахаре, балхара йохар кхерам болаш, бакьда, цлаккха йоха ца йохаш, хийла малача сага хургдоаца денал, кьонахчал гойташ, харцо чакхца йоалийташ духьаллаьттар из. Иштта болча нахах Даьлах кхераш, цена дегаш дола нах ба оал вай кьаман юкье. Кагирхошта, берашта нийса никъ хьехаш, хозача, беркатеча хламанна уж тлахьехаш кьахьегар цо. Ший дезал бацар Хьанифай, бакьда шийна гонахьа хиннача наьха вахаре цхьа дика хлама хилча, из шийна хилча санна тоам хулар цунна.

Ший балха тла дукха хлама гуш, цо кхетадора, вай кьона тлехье яьх йолаш, денал долаш ураоттар мел лоархлалме да. Члоагьа боккха бохам хинна дег чу дижар цунна 2009-ча шера суда

пирстопаш чубола глешло эьккхача дийнахьа цига ший йиша Аьсет кхалхар. Мехкарча массаболча бахархошта Юткьам хинна, унзара хатар дар из. Цул тлехьагьа, ший балха тла вахар хаьдар цун дега члоагьа хьамсарат, боча хиннача йиший-виий Тлоханаькъан Мухьмада. Йишийца Маремаца цхьана Аьсета клаьнк хьалкхевир цар.

Тахан Воронеже лакхара дешар дешаш ва из. 2019-ча шера гуйран хьалхарча бетта 20-ча дийнахьа хаьдар Марема вахара никъ. Наьсарерча берий библиотеке кьахьийгар цо йлаьхача хана, дукхача наха йовзаш, езаш саг яр. Сага даьча цхьан гьулакхо хийла доккха яздаьча книжкал дикагьа хьагойт цун вахар, нигат. Царех цхьа масал доаладу вай тахан.

Цхьан дийнахьа Хьанифа йолча тлавера Яндарера ха яха воккха саг. Тема доакьашхо хилара тешал деш дола каьхаташ цахиларах, пенсикхьадола ца долийташ лелавора из миска. Тайп-тайпарча моттигашка, хьакимашта тлаухаш, цхьаккха тайпара ший аьттув цабаларах дувцаш, леткьар из. Цо мел дувцаьчунга ладийгьа, Подольскерча тема низах йолча моттиге каьхат дахьийтар цо. Дикка ца яьлар цхьаккха тайпара цар каьхат ца луш, цу гьулакха терко ца еш, бакьда Хьанифа из хлама иштта атта дита лаьрхьа яцар.

Юххера а, хьакхачар из саг тема бьуха хинна хилара тешал деш дола каьхат. Сов члоагьа гьадвахача ветерана малатгьа дешашца ше баркал аргда хацар. Ма дукха сатийсадар цо цу денга! Тлера ца йоалаш, цу сага бокьонаш меттаоттайир Хьанифас. Шийна тлехьа хоза, беркате лар йита даяха саг я Хьанифа, цо даь дикаш довзаш, цар хам беш бола мехкахой тахан клезига бац. Шоай дулашца Аллаьларгара из ехаш бола, цо леладаьчун хам бовзаш хинна нах ба уж. Аллаьла Ялсмаьлен хьаьша йойла цох, иштта вай мел байнача йижарех, вежарех а болба. Даь дика цлаккха а довц, беркате лар хиле дус из баха бисарий вахаре, саг длаваьлча а!

ГІалгІай мехка 29 моттиг гучаяьлар, ЛЭПа лакхача тока моттигашка кхоачамбоацараш долаш

Іалой Муса

«Кьилбаседа Кавказа россеташ»-«Ингушэнерго» филиала говзанчашта гучадаьлар «Пхьилекьонгий-Юрта-Махьмад-ХитІе-2» оалача даькъ тІара ЛЭПаца дувзаденна кхоачамбоацараш. Цу тайпарча, Іаьдало гІишлош хьалъе бокъо луш йоацача моттиге, наха арГІанара 29-гІа цІа хьалдеш да, 110 кВ лоархІача тока моттиг йолча даькъ тІара кхермзлен бокъонаш лора ца еш, леладу наха уж балхаш.

«Пхьилекьонгий-Юрта-Махьмад-ХитІе-2 оалаш йолча электроГІирсаша лоаттаю МагІалбик-Шахьара 38 эзар сага ток, иштта цу юкьебоагІа, МагІалбика кхален 12 юр-тара нах а, уж ба 57 эзар. Цул совГІа, ЛЭПа болх дика дІабодаш хиларга хьежжа да итташ йолча моттигашкарча ГІишлоний тока хьал а. Царех я «Ингушнефть» РН ОАО; республикан керттера минеральни дарбан хий «Ачалкх» хьаду моттиг; «Южни» яха оалхазарий комплекс. Цу тайпара, Іаьдало цу тІа хІама хьалгьара бокъо луш доацача, тока бІоагІий дагІача моттиге

ГІишлон балхаш дІадоладарах акт оттаяь. ДоагІаш дола каьхаташ дІадохьийтаргда кхален а шахьара а администрацешка, ГІалгІай Респубике ГІолла йолча Кавказа Ростехнадзора урхаллене, ГІалгІай Республикан Прокуратуре.

«Тока саьргаш лорадарах тийша да республикан 95 эзар болча бахархошта электроэ-нерги лоаттаяр, цу даькъ тІа нах ГІишлош хьалъеш, баха ховшаш хиларах из хьал тел-хаду. Цудухьа, цкъа-дале, тхо цу даькъ тІа тхоай балха эшаш дола лерттІа ГІулакх лоатта-де таро йолаш дац, шоллагІа дале, нагахьа из токацара хьал телха, ГІирсаш деха мот-тиг хуле, цига лаьрххІа йола техника юкьеяккха а йиш яц тха. Керттердар - цу тайпа-ра наьха сахетам цахиларо, царна шоашта зе дергда: саг вала а тарлу цу бахьанех», - аьлар «Ингушэнерго» филиа-ла керттерча инженера Кота-наькъан Кимрана.

Энергокомпане говзанчаша даим а хьалхадоаккх, цу тока саьргашта юхера хьал унза-ра долга. Нагахьа санна тока бІоагІа, догІа делхача хана ди тохе, чІоагІа мух хьокхаш нийслой, цІаьхха тока саьргаш Іолегаш хуле, бІоагІа божа-

беш нийслой – цу дерригнех а сага зе даргда. Из доацаш а, ток хьаозаш долча электро-магнитни ГІирсашта юхе саг вахаш хиларо, цу сага мога-шал йоаю.

ЦІа е кхьйола ГІишло цу даькъ тІа хьалъеш волча сага ха дезаш да, из энергоГІишлон доазув дий. ДукхагІбараш, из ховшшехь а, цига баха Іоховшаш а хул, шоаш цІа е кхьйола ГІишло цига хьалйи-ча, «Ингушэнерго» болхлоша ЛЭП шоаш дехьаяккхарга са-тувсаш. Из дехьаяккхара болх, цига ваха Іоховш волча сага бе безаш ба ший чотях. ЛЭП тІайола доазув лорадеш да Іаьдало, цу даькъ тІа цхьаккха новкъа хІама ца хилийта.

2009 шера саькура бетта

24-ча дийнахьа арабаьлар РФ Паччахьалкхен Соцам, цо мо-гаеш йола шин оагІорахьара юкьера юкъ хила еза: ши метр - 1кВ йолча ЛЭПа ; 10 метр- 1-20 кВ ЛЭПа; 15 метр - 35 кВ ЛЭПа; 20 метр - 110 кВ ЛЭПа; 100 метр - хиш тІагІолларча ЛЭПа.

Цу доазон тІа ГІишлош хьалъе Іаьдало бокъо луц, е цу ЛЭПа тІабодаш бола никъ дІалаца а йиш яц цхьанне а, цул совГІа бокъо яц цига спор-тивни майдаш хьалъе, мате-риалаш Іомоассасе, транспорта лаьрххІа моттигаш е, нувхаш Іокховса, цІи ювза, моллагІа йола дукха нах вІашагІтохаш йола кхетаченаш дІаяхьа. Из ГІулакх электроэнерге компа-неца дагаваьнна де дезаш да.

Юкьарча транспорта маьхаш лакхденнад

Фу дала деза республике ГІолла лелачар?

Іарчакханаькъан Сали

Укх деношка кулг яз-даьд ГІалгІай Республи-кан Паччахьалкхен пред-седателя В.В. Сластенина №40 йолча бекарга бетта 7-ча дийнахьарча Соца-ма.

Цо яхачох 2013 шера кІимарса бетта 4-ча дий-нахьа арабаьннача Соцама юкье тоадараш дихьад, уж дувзаденна да республикан бахархой юкьарча транс-портаца дІа-юха кхувлара маьхашца. Цунга хьежжа ре-спубликерча шахьарашка а юрташка а ухача автобусий мах хургба:

Магас - Наьсаре - 33 сом, Наьсаре - Долакха-Юрт - 35 сом, Наьсаре - ТІой-Юрт - 27 сом, Наьсаре - Гиреево - 20 сом, Наьсаре - Эккажкьонгий-Юрт - 25 сом, Наьса-ре - СурхотІе - 32 сом, Наьсаре - Яндаре - 42 сом, Наьсаре - Илдар-ха - ГІала - 34, Наьсаре - Пхьилекьонгий-Юрт - 24 сом, Наьсарен - Шахьар тІагІолла - 20 сом, Наьсаре - Онкобольница - 30 сом, Наьсаре-БуротІе - 49 сом, Наьсаре - Редант - 68 сом, Наьсаре - Балта - 79 сом, Наьсаре - Чми - 95 сом, и. кх дІ.

Уж автобуса маьхаш да, иштта маьхаш тІатехад «Га-зелаца» леларах а.

Наьсарен моттигаш баьццаръерзаеш латт

Коазой Мадина

Шахьара моттигаш баьц-царъерзаеш боккха болх дІаболабаьб мехка. Ад-министраце белгал-дечох, Чеченски оала-ча урам тІа датта гьа-наш дІайогІаш баьхкар болхлой, хІаьта Кхоар-той цІерах болча урам тІа кІотаргаш, зизаш, бай дІабе моттигаш кийчъеш боакк.

Гаьнаш, кІотаргаш, зизаш - сага бІарг гІадбугаш, хьо-асташ хозал я. УнахцІенон зе деш йола газаш хьает-таш лелача машинел, дер-рига доазош дІаілийца ягІача ГІишлоел дукхагІа уж тахан яларе, кхыча тайпа-ра хургьяр-кх наьха мога-шал, къона болаш лазараш лаьцараш дуккха кІезигагІа хургбар.

Наьсаре къахьегама шоатта ди дІахьоргда

Йовлой Ясмина

Наьсаре, бекарга бетта 26-ча дийнахьа къахьегама шоат-та хургда. Цига керттера терко тІайохийтаргья юкьарча доа-зонашта. Уж я «Шахьара дика хьалаш», Российски Федера-

це Президента мोगаяь хинна «Вахар, шахьара хьалаш» яхача федеральни проектех тайп-тайпарча ханашка тоаяь хинна моттигаш, яхаш, дий-цар «Сердало» газетага шахьа-ра администраце.

«Шоатта ди дІахьоргда Іам болча даькъ тІа - шахьара бел-галон керттерча моттиге, иштта Наьсар-Керте, Дошлакьий-Юр-та, Аьлтий-Юрта», - аьлар хоамо.

Наьсарен мэре, шийна керт-те Оздой Руслан волаш, бахар-хой бех Еригроссийски мара-

фоне дакъа лаца, шоай шахьар цІенагІа, хозагІа хургйолаш.

Цул совГІа, шоатта ди дІахьоча моттиге бахархой таро йолаш ба шоашта бакъа-хьа хеташ долча доазон тІехьа кхадж тасса, 2026 шера тоа-дергдолаш.

14 КАЪХАТАШ

ГІАЛГІАЙ РЕСПУБЛИКА	
ЗАКОН	
ГІалгІай Республике залпхошта балха моттигашта квотировани яра хьакъехьа	
Тийцад ГІалгІай Республика Халкъа Гулама	2025 шера тушала бетта 27 ди
Ер Закон вIашагІделлад Российски Федераци Конституце, «Российски Федераци бахархой кьакъегегах долча» 2023 шера оагІой бетта 12 дийнахьарча, №565-ФЗ йолча а «Российски Федераци залпхой социальни Іалашо ярах долча» 1995 шера шера лайчилла бетта 24 дийнахьарча, №181-ФЗ йолча а Федеральни законашча, Российски Федераци Кьакъегега кодексаца нийса, ГІалгІай Республике залпхошта балха моттигашта квотировани яра бокъони вIаштІехьадккхарен лардаш оттаяра.	
Корта 1. Юкьара положенеш	
Статья 1. Укх Законе пайда эца керттера кхетамаш	
Укх Законе пайда эцаш леладу Іобелгалдаь керттера кхетамаш: 1) квота – лорий-социальни экспертиза чакхе йолча кьакъегара аргІах рекомендаци йолча залпхошта, кІезигагІа йолча балха моттигашта квотировани яр (болхлой юкьера лаьрхІача списка процентех), уж балха дIаовттабе декхарийла волча болх лушволчо, цу организаци дIаовттабе а безаш; 2) залпхошта балха моттигашта квотировани яр – залпхой балха моттигашта квотировани яр организацишка залпхой балха дIаэцаргІолаш; 3) залпхой балха дIаэцара лаьрхІа йола балха моттигаш – кьакъегам вIаштІехьабаккхара совнагІа кьакъега дезаш, цу юкье керттери гІоннен йола оборудовани, технически вIаштІехьаккхарен кхоачо елга, совнагІа кхоачо елга, залпхой индивидуальни аьттонашка хьежжа технически кхоачамашча Іалашо а еш.	
Статья 2. Укх Законах пайда эцара сфера	
Укх Законом дер дIа-хьа дарж ГІалгІай Республика дозон тIа кьакъегаш болча болх лушбарий, цар вIашагІтохара-бокъон кепаш а доалахьен кепаш а теркаме ца эцаш, ГІалгІай Республика дозон тIа организацией болхлой, ГІалгІай Республика паччахьалкхен Іаьдала органий а моттигерча шедоалдара органий а хьакъехьа, кьакъетта социальни новкьостал эшаш болча, вахара халонаш хиларах болх лохаш бола наьха кьакъехьа.	
Корта 2. Балха моттигашта квотировани яра хьалаши аргІен	
Статья 3. Залпхошта балха моттигашта квотировани яра хьалаш	
1. Лорий-социальни экспертиза федеральни учрежденеша залп хилара тешал даь болча а реабилитаци яра индивидуальни программаца кьакъегар могадаь болча а, залпхошта балха моттигашта квотировани яр кхоачашду Российски Федераци Правительствос белгалъяьча аргІах а, хьалашча а. 2. Болх лушбараша, цар вIашагІтохара-бокъон кепаш а доалахьен кепаш а теркаме ца эцаш, залпхой юкярден объединенеш а цар вIашагІехька организациш а цу даькье боахама товариществаш а уставни (вIашагІтехьа) капитал залпхой вIашагІтехьача ахчаех латтараш ца лаьрхІача, квотировать деш йола балха моттигаш шой доалахьарча	

рузкьах Іалашью.

Статья 4. Залпхой балха овттабара квота оттаяр

- ГІалгІай Республика дозон тIа кьакъегаш болча болх лушбарашта, шой болхлой таьрахь 35 сагал совнагІа далс, квота оттаю залпхой балха дIаэцаргІолаш, болхлой списка юкьерча боарамах шин процента боараме.
- Залпхой балха дIаэцара оттабаь боараме юкье лоархІ хьалхагІа дIаййчаца залпхоша кьакъегара моттигаш а.
- Залпхой балха дIаэцара оттаяь квота дIалархІара болхлой таьрахь белгалду списка юкьерча боарамах дIаяхача кварталах, болх лушволчун Российски Федераци кхьча субъекташка йолча предствительствашка а, филиалашка а, кьакъегаш бола болхлой дIа а ца лоархІаш.
- Болхлой списка юкьера боарам дIалоархІ статистика хьакъехьа уполномочени йолча кхоачашдара Іаьдала федеральни органе белгалъяьча аргІанца нийса. Залпхой балха дIаэцара оттаяьча квотах балха моттигаш дIалоархІ таьрахь бIарчча чулоацама боарамга кхаччалца кІезигеш. Нагахьа санна оттабаь квота боарам цхьанел кІезигагІа хилча, квота чулоацам цхьанне боараме дIанийсбу.
- Болх лушволчун залпхой балха дIаэцара квота оттаю предствительствашта, филиалашта уж тIайолча Российски Федераци субъектий законодательствоца нийса, болх лушволчун цу тайпарча предствительствай а филиалий а болхлой дукхала таьрахь списка юкьерча боарамах дIаяхача кварталах.
- Залпхой балха дIаэцара квота лоархІача хана, болхлой дукхала таьрахь списка юкьерча боарамга дIалархІац, шой балха моттигашка зене а (е) кхераме хьалаш дола балха моттигаш, уж балха хьалаш лаьрхІа тахкара чаккхенашча нийса.
- Болх лушбараш мукьа бутт залпхой балха дIаэцара оттаяь квота кхоачашье ца эцаш:
  - нагахьа санна болх лушбараш залпхой юкьара объединенеш а цар вIашагІехька организациш а хилча, цу даькье боахама товариществаш юкярленаш хилча цар уставни (вIашагІтехьа) капитал залпхой юкярден объединене ахчаш хилча;
  - болх лушвар оттаме ца хилар (банкрот хилар) бакъдича, конкурсни производство йола а еш;
  - нагахьа санна болхлой дукхала таьрахь, квота оттаяра кхоачам ца балла долча таьрахьага кхаччалца болхлой таьрахь кІезигделча;
  - нагахьа санна кьакъегега паччахьалкхен служба учрежденешка балха бовца, болх лохаш санна регистрация яь залпхой, болх лушволча кхайкаьча вакансешта профессионально-квалификационни дIадехарашта тоам беш хилар лохаш хилча, учете ца хилча е ГІалгІай Республике кхьййолча организациш е индивидуальни предпринимателаш ца хилча, цу тайпара барт бар оттаде кийча а болам.

Статья 5. Залпхой балха овттабара йола лаьрхІа балха моттигаш

- Залпхой балха овттабара йолча лаьрхІа балха моттигашта, болх лушволчо кхоачо (Іалашо) ю залпхой памагара а кхоачаш ца дулурашта тоам беши аьттув луши хургІолаш, цу тайпара кхоачо ярах долча керттерча дIадехарашта мегаш кхоачо (Іалашо) ю, бахархой кьакъегаш хилара боараме бокъон а паччахьалкхен дIа-хьа нийсдара вIашагІтохареи кхоачашдареи паччахьалкхен политика кхоачашьпара йолча, кхоачашдара Іаьдала федеральни органе.
- Залпхой балха овттабара кІезигагІа йолча балха моттигий боарам дIаовттабу, ГІалгІай Республика Правительствос хIара организациен хьакъехьа, залпхой балха овттабара йолча квота боараме.

Корта 3. Болх лушбараша залпхой кьакъегаш хилийтара даька лапар

Статья 6. Болх лушбарий бокъонаши декхараш

- Болх лушбарий бокъо я паччахьалкхен органашкара залпхой балха оттабе балха моттигаш, цу даькье лаьрхІа яраш а хьаяра ца хилча

4. Настоящее Постановление вступает в силу со дня его официального опубликования.

**Председатель
Народного Собрания
Республики Ингушетия М. У. Тумгоев**

Приложение
к Постановлению Народного
Собрания Республики Ингушетия
от 27.03.2025 года №57

Официальное толкование статьи 10 Закона Республики Ингушетия от 29 февраля 2000 года №2-РЗ «О некоторых социаль- ных гарантиях лицам, замещавшим государствен- ные должности и должности государственной гражданской службы в Республике Ингушетия»

В своем обращении Министерство труда, заня-
тости и социального развития Республики Ингу-
шетия в целях единообразия правоприменитель-
ной практики при регулировании правоотноше-
ний, связанных с перерасчетом пенсии за выслугу
лет, предусмотренным статьей 10 Закона Респу-
блики Ингушетия от 29 февраля 2000 года №2-РЗ
«О некоторых социальных гарантиях лицам, заме-
щавшим государственные должности и должно-
сти государственной гражданской службы в Ре-
спублике Ингушетия» (далее – Закон №2-РЗ), про-
сит дать официальное толкование в части уточне-
ния, подлежат ли перерасчету ранее назначенные
пенсии за выслугу лет с применением коэффи-
циента 6,4, установленного Законом Республики
Ингушетия от 23 апреля 2024 года №17-РЗ «О вне-
сении изменений в Закон Республики Ингушетия
«О некоторых социальных гарантиях лицам, заме-
щавшим государственные должности и должно-
сти государственной гражданской службы в Ре-

бурбоаца хоам хьабеха а хьаэца а.

2. Болх лушбараш, залпхой балха овттабара дIаоттаяьча квотаца нийса декхарийла ба:

- залпхой балха овттабе балха моттигаш хьае е хьакъеаосте;
  - залпхошта реабилитации яра йолча индивидуальни программаца нийса залпхошта балха хьалаш Іалашде;
  - бахархой кьакъегарах йолча службе залпхой балха овттабарах йола квота кхоачашьпарах бола хоам, хIара бетта дIабакхийта «Россе болх» яхача кьакъегареи болх барс йолча цифровой платформе кара гIолла е кхьййолча хоам бара ресурсашка гIолла, шоашта чухьа цу тайпара хоам хургболча, Российски Федераци Правительствос оттаяьча аргІанца нийса.
  - Укх статьяй 2 даькьа 3 пункте белгалбаь хоам болх лушболчар дIалу, болх лушволчо залпхой балха дIаэцара квота кхоачашьпарах, Российски Федераци Правительства 2024 шера майтсела бетта 30 дийнахьарча №709 йолча «Болх лушболчар залпхой балха дIаэцара квота кхоачашьпара йолча аргІах болча» соцамах а, «Российски Федераци бахархой кьакъегегах долча», Федеральни закона 53 статьяй 1 даькьаца нийса белгал ма дарра, «Болх лушболчар, паччахьалкхен кьакъегара службе дIабаланза бурбоаца хоам дIабаларах йола кепаш дIацIоагІьпарах дола», Российски Федераци кьакъегамеи социальни Іалашони министерства, 2024 шера бекарга бетта 16 дийнахьарча №195н йолча амара нийса йолча кепе.
  - Гражданах залпхой балха дIаэца оттаяьча квота боараме балха овттабар болх лушболчар кхоачашду шоаш, бахархоша кьакъегара служба а залпхой юкярден организацишта а хетараш теркал а деш.
- Болх лушволчун бокъо я залпхошта йолча квота юкье бола нах балха хьаэца, шийга юхьдухьхьал дIаэца аьннараш, кьакъегара служба хьаьхожаба бакхийтарашча нийса.

Статья 7. Болх лушбарашта йола льготаш

Болх лушволчун бокъо я квотаца залпхой белгалбаьрел совнагІа балха хьаэцарах, царна льготаш оттаяр могаду ГІалгІай Республика боараме бокъон акташча а ГІалгІай Республика моттигерча шедоалдара органий боараме бокъон акташча а нийса, шой полномочей боараме федеральни законодательствоца нийса.

Статья 8. Болх лушволчун бехттокхам

Ер Закон толхадаь бола болх лушбараш бехттокхаме овтт Российски Федераци законодательствоца оттаяьча аргІанца нийса.

Статья 9. ГІалгІай Республика кьакъетта законодательни акташ шой низ дIабакъаьна лархІар

Шой низ дIабакъаьна лархІа:

- «ГІалгІай Республике залпхошта балха моттигашта квотировани ярах дола» 2010 шера оагІой бетта 31 дийнахьара №67-РЗ йола ГІалгІай Республика Закон (газет «Сердало», 2011 шера наджгоанцхой бетта 15 ди);
- «ГІалгІай Республике залпхошта балха моттигашта квотировани ярах долча» ГІалгІай Республика Закона 4 а 5 а статьяшка хувцамаш юкьедахьарах дола» 2017 шера бекарга бетта 25 дийнахьара №11-РЗ йола ГІалгІай Республика Закон (Официальни бокъон хоама интернет-портал (www.pravo.gov.ru), 2017 шера бекарга бетта 26 ди).

Статья 10. Ер Закон низаца цIоагІдалар

Ер Закон низаца цIоагІденна болх бе долалу, ер официально кепатехача дийнахьа денз.

ГІалгІай Республика
Мехлда
г. Магае
2025 шера «9» апрель
№ 7-РЗ

Управление
документационного
обеспечения

Желаматнаькъан М.М.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

№57

27 марта 2025 г

Об официальном толковании статьи 10 Зако- на Республики Ингушетия от 29 февраля 2000 года №2-РЗ «О некоторых социальных гарантиях лицам, замещавшим государственные должности и должности государственной гражданской служ- бы в Республике Ингушетия»

В связи с запросом Министерства труда, занято-
сти и социального развития Республики Ингуше-
тия от 12 февраля 2025 года на основании Зако-
на Республики Ингушетия от 7 декабря 1999 года
№29-РЗ «О нормативных правовых актах Респу-
блики Ингушетия» в целях разъяснения содержа-
ния статьи 10 Закона Республики Ингушетия от
29 февраля 2000 года №2-РЗ «О некоторых соци-
альных гарантиях лицам, замещавшим государ-
ственные должности и должности государствен-
ной гражданской службы в Республике Ингуше-
тия»

Народное Собрание Республики Ингушетия по-
становляет:

- Утвердить официальное толкование статьи 10 Закона Республики Ингушетия от 29 февра-
ля 2000 года №2-РЗ «О некоторых социальных
гарантиях лицам, замещавшим государственные
должности и должности государственной граж-
данской службы в Республике Ингушетия» (при-
лагается).
- Направить настоящее Постановление в Ми-
нистерство труда, занятости и социального разви-
тия Республики Ингушетия и средства массовой
информации Республики Ингушетия.
- Признать утратившим силу Постановление
Народного Собрания Республики Ингушетия от
15 января 2019 года №825/9.

Доал доацаш лела шинарг чудоллар

Тлахьожам боацаш доахан длахийца лелийтара духьала кьовсам лоаттабу

Султиганаькъан Йоакъап

Доал доацаш длахийца лела хьайбаш чудехкача моттигах болча хоама кIалха, тайп-тайпарча регионашкарча наха яздаьр дешаш ваьгIар со. СКФО регионашкарча наха балийна даьнна, хьакимаш халчаоттабаь гIулакх да наькъашка, шахьара моттигашка ден-бус доахан лелар. Къаьстта Собеседник яха цIи оттаяь вагIача сага яздаьчо уйла яйтар сога: «Дика да шоана-м, шуга доахан да, тхона-м котам бIарга ца гу дукха ха я!»

Юрташкара хьал шахьарерча хьала тарадерзаш санна хеталуш, кхерам боссийтар цу дешо дег чу. Вай мехкарча наькъашка доладенна лелаш доахан бIаргагор-м тамаш е езарех дац, даггара сихъенна йолхача машинашта юкье гучабоал паргIатта мочхал хьокхадеш, ший буц юаш боагIа «Маня». ЧоагIа харцахьа хIама да, хьайба иштта лелийтар. Бежан бахьан долаш, хатар хинна моттигаш дукха йовз вайна; саги хьайбеи шаккха лозадеш хул уж дукхагIча моттигашка.

Вайна массанена ховш да Инде бахача наха етт мел йоккха терко еш, деза хьайба лоархIаш лелабу, Кьилбаседа Кавказе кхыча тайпара латт цунцара гIулакх; бакъда, дезаш, боча долаш хьайба да. Етт беркате, дика хьайба ма дий, цIа дизза дезал кхоабаш да дуккхача шерашка шортта шура луш. Цунга дика хьажар, терко яр, боча долаш леладар наьха декхар да.

Каст-каста нийслу, гаьнашта, кIотаргашта, зизашта юхера уж дIалелхадеш, цу юкье

царна кулг хьакха, хьаста дог доагIаш а хул. ХIаьта доал доацаш, тIахьожам боацаш кхаьч-кхаьчача длахийца лелача доаханца кьовсам лоаттабу дикка ха я. Йис шу хьалха болабелар МагIалбикера хьакимаш, гIод тохача моттиге уж дIакхувлаш, цу гIулакха духьала кьовсам лоаттабе. СМИ беча хоамах, цу тайпара моттигаш эггара хьалха Соче, Махачкале хьайийллар.

Ший да хьатIавалца лоаттадора бежан цу моттиге; да хьатIавеча гIод теке, къамаьл дийя, ший бежан ийце дIавахийтар. Соакха Наьсаре кьоастадир иштта доазув. ДIабахача бетта цIай дола денош латташ, наькъаш дизза машинаш лелача хана; даггара бахархошка, фермерашка кхайкарал деш хилар хьакимаш; наькъаш машинех дикъа латтача хана; говраш, доахан длахийца ма лелийта, наькъашта новкъарле ма яйта, яхаш.

Из геттара нийса, доагIаш да! ХIаьта кхыча тайпара хьежача, вай массане кхетаде

деза, мозаша ца дуташ, царех дайdda бIайхача асфальта тIа латта доахан вайна дуккхача гургдолга. Юрташ шоайла вIашагIйоакхаш яда, Дьала кьахетамца, доахан леладараш а болаш ба тахан. Уйла е эттача вай кхетаду, мел доккха новкъостал хул цIенна етт лелабеш хилча, хIара дийнахьа хIетта хьаььккха шура я, тIоа, кIолд, нахча, даьтта, ета шура я. Цудухьа хала дале а, бежан леладегIерт нах цIен хьал кIеззига атгачахьа даккха.

Эггара хьалха вай де дезар фуд?! Машинашца лелараш фийла, лоралуш хила беза. Доахан дажаш дола кхаш а наькъашта гаьна дадац; керда, чаме йола буц лохаш дола хьайба миччахьа дIадода. Хьайбай даьша царна тIахьожам лоаттабе безилга, наькъа гаьна дажийта гIерта везилга-м ше къаьстта да! Экологe хьал тоадара гIулакх вай теркалде эттача, уйла ел, вай лаьтта, оахамашта, хьунашта эшаш бола мел боккха пайда хьабоал зIамигача а доккхача а хьайба-

ех; буц дикагIа тIайоал, аренаш а тоалу.

ХIама дIаювш долча лаьтташта-м из геттара лоархIаме ма дий. Вай мехка тахан доахан 71 эзар совгIа хила мегаш да; хIаьта уж, уйла йича, дукха дац. Шозза, кхозза дукхагIа хилча; геттара дика хургдар уж. Масала, 3 млн. адам дахача Уругвае 12 млн. доахан да, цхьан сага биь етт кхоачаш хул-кх из, хIаьта вайцигара хьал теркалдича, ворхI сага цхьа етт кхоач. Дикка уйла е хIама да-кх из вайна массанена.

Бетташ бола етт массахана дошо маьха хиннаб, доккха беркат лоархIаш хьабенаб, хами махи баь варгвоацаш да цIа дизза бола дезал кхоабаш цо хьатела шура, цу шурах хьа мел доала маша. Цудухьа кхетаде деза вай, етт бекке бац цIаккха а, вай да массахана лорадала, фийла хила дезараш. Етт лелабеш волча хIара сага уйла яь, ший Iатта эшаш дар, цун паргIато хургьяр, наха новкъарле хургйоацаш Iалашде деза!

МагIалбике шахьар тоаяра балхаш дIахьош да

Йовлой Ясмина

БIаьсти яларца, МагIалбике лостам бара балхаш дIахьош да, цу юкье да буц дIахьакхар, баьлгаш нийсдар, яхаш, дийцар «Сердало» газетага шахьара администраце.

Из лоархIаме кхетаче лаьрхIа я шахьар цIена лелаяра, предприятий а иштта дешара моттигий а тIера куц хувцара.

Шахьара культуран парка къахьегамхой санитарни болх беш ба. МагIалбик шахьара администраце бахархой тIахьех, шоай даькъ тIара буц дIахьакхара, шахьар хоза хургйолаш, цунца цхьана гонахьара Iалам а лорадергдолаш.

Эбарга-Юртарча хьакимашта 8 кхоачамбоацар гучадаьлар

Гаьгенаькъан Мартина

Юрта хьал лорадеш, тIахьожам лоаттабу Эбарга-Юртарча хьакимаша. БархI кхоачамбоацар гучадаьлар царна укх наькъа дIабиьхача балхага гIолла. Из хоам «Сердалога» бир цу моттигера.

«Юртарча моттигий куц толхадеш дола гIулакхаш гучадоахаш болх дIабахьа арабаьннараша зийра кхоачамбоацараш. Нувхаш, гIишлон балхаш деча совъаьнна хIамаш, машений чархаш – из деррига моттигий хозал йоаеш дар, иштта бокъо йоацача тайпара лаьттан доазув дIалаьцалга зийра комиссе», – йоах тхога бенача хоамо.

«ГIалгIай республикерча административни бехток-хамах йолча бокьон» 1-ча даькъа 18.2 статьягIод тохаргда гIалатбаьннарашта.

НачIас дIаухача моттигаца нийсденна кхоачамбоацараш юстардаьхар МагIалбике

Йовлой Ясмина

МагIалбиканна чуйоагIача шоллагIча кхален Котанаькъан цIерах болча урам тIа бIеха хиш дIауха турбаш дIайикъарах этта хатар юстардаккха, аьнна, оарц дийхар бахархоша.

«Дошо дIоагIа» ООО яхача оагIон болхлой арабаьлар из хьал меттадоаладе. Сов дукха хIамаш хьаIайна дIайикъаяр турбаш, хий тIехдаха бIарчча Iам эттабар урам тIа. «Бахархоша из гIулакх лора ца дарах

дIаюкъ турбаш.

БIеха хиш дIаухача турбашка пахашкаш, пакеташ, пластика хIамаш, хаьсаш цIендеш

совъаьннараш Iочухийта йиш яц. Цу хIамаша хий дIачакхдалийтац», – йоах хоамо. Иштта бахархош-

та хьалхадаьккхар, ЖКХ оагIонцарча балхех доагIа декхар ханнахьа дIатела дезилга.

«ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ» ПРАВИТЕЛЬСТВА РИ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ КОРРУПЦИИ +7 (8734) 55-11-57, ЕДИНЫЙ ТЕЛЕФОН СЛУЖБЫ СПАСЕНИЯ 112

сердало

Учредитель:
Государственное
автономное учреждение
«Издательский дом
«Сердало»

Главный
редактор:
Курскиева Х.А.

Адрес редакции и издателя:
Республика Ингушетия,
386101, г. Назрань,
Тер. Центральный округ
пр. И.Базоркина, 60.
Тел.: 8 (8734) 77-11-84
Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована
Управлением Роскомнадзора
по Республике Ингушетия.
Рег. номер ПИ № ТУ 06-00033
от 16 декабря 2024 г.
E-mail: serdalo@yandex.ru
Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены
в компьютерном центре
ГАУ «Издательский дом «Сердало».

Время подписания номера
по графику в печать:
16 апреля 2025 г.
Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не
совпадать с позицией редакции.
При перепечатке
ссылка на газету обязательна.
Письма, рукописи, фотографии,
рисунки не рецензируются и не
возвращаются.
Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве
«Южный регион»,
с готовых диапозитивов
Адрес: 357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.
Заказ № Тираж: 2000 экз.

Латара говзалах йола фестиваль я «Магас» яхача спорта Двореце дІахьош

Гаьгенаькъан Мартина

«Магас» яхача спорта Двореце укх деношка дІахьош латара говзалах йола фестиваль я. Из хоам «Сердалога» бир спорта гІулакхех йолча министерствера.

«Укх бетта 12-ча денгара 16-ча денга кхаччалца, фашист вай лаьтташкара ара-воаккхаш кхаьчача Коталон 80 шу дизара хетаяьча турнире гуллургба спортацарча латара говзанчаш. Мехка тайп-тайпарча моттигашкара 600 совгІа спортсмен ва вІашагІхетаргвараш», - йоах хоамо.

Яхь хьаеллаш лоархІаме кьамаял деш йистхилар гулбеннарашка республикерча Паччахьалкхен кулгалхочун хьалхара ГІонча вола Йовлой Мухьмад, спорта гІулакхех йолча министерствон хьалха латта Белхарой Руслан, латара кхолламах йолча Россее Союза доакьашхо Халилов Мухьмад-Салам.

Яхьашта юкье я кикбоксинг, самбо, каратэ, комбат - духьальботтар, «Шодсанлат».

Махачкалерча тоабан юкье лакха говзал гойташ ва вай футболист Ціечой Оарц

Гаьгенаькъан Мартина

Махачкалерча «Легион» яхача тоабан юкье, дика ловзаш белгалваьнна вай мехкахо Ціечой Оарц. ДІадахача ловзаре Хаса-вюртарча футболисташта духьала говза ловзаш хиларах, цхьа бургац чутоха аьттув хилиитанзар цо цар. Из хоам «Сердалога» бир футболлах йолча федерацира.

«ВІашагІхетар чакхдалалца лакха говзал хьокхаш, лайзар вай мехкахо. «Котало» яхача тоабан футболистий кхыметтел шоай наІарашта гаргабаха аьттув хилиитанзар цо. Махачкалерча тоабо кхо бургац чутохаш, йистедаьлар ловзар», - йоах тхога бенача хоамо.

Хьа тІа доагІа чача кІирандийнахьа «Нарт» яхача черсий тоабанца ловза ара-баргба «Легиона» доакьашхой.

Нохчий мехка хиннача кьамашта юкьерча яхье, белгалбаьлар вай спортсменах

Гаьгенаькъан Мартина

Нохчий мехка дІайихьача эллиной-румий латарах йолча яхье майдилгаш яьха, цІакхьяьчар Шолжа

кхалера вай спортсменах. Из хоам «Сердалога» бир администраце зарбан болх лелабераша.

«Нохчий-Ауле дІайихьар

яхьаш. 14, 15 шераш даьнна ондаргаш бар кьовсалуш хиннараш. Кхо майдилг яьккхар Галашкарча спорта ишколерча вай спортсмена-ша.

Кьоастой ИбрахІима тІехьа яр котало, Кьоастой Рахьим шоллагІча лагІа тІа ваьлар, хІаьга борза майдилг Оздой Мухьмад-Амина кхьячар», - дийцар тха газетага.

Магасе лекци йийшар, «Камерца дІаяздара балха кердадар» яхача темах

Гаьгенаькъан Мартина

Магасе дІайихьар, дукхача кьамий меттала болх беш йолча RT (Росси тахан) яхача халкьашта юкьерча телеканала Медиаишкола чуйоагІаш, «Протокола сурташца керда хьажар» яха лекци. Телевизионни журналистски комитетта операторий отдела кулгалхочунца Силяев Викторца дІайихьача хано таро хилийтар мехка СМІ камерца болх беш йолчара кердадараш довза, яхаш, дийцар «Сердало» газетага цу моттиге.

Из тема чІоагІа терко

тІайодаш яр, хІана аьлча тахан видео-материал журналистике керттера моттиг дІалоацаш я.

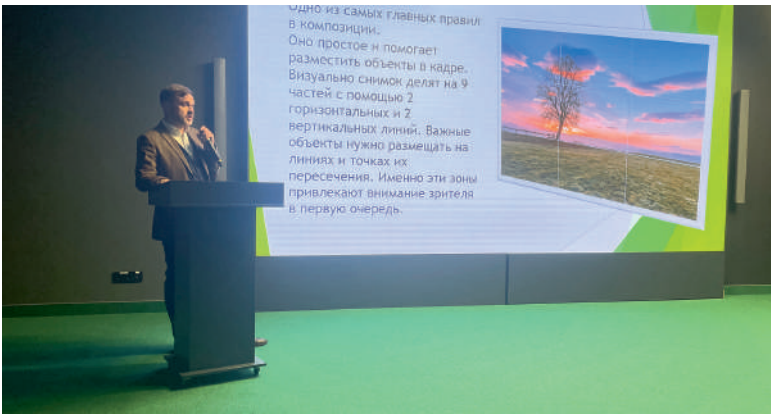
Гулбеннараша дийцар камера тІара сурт хозагІча тайпара даккхара хьалхарча арІагІа ха дезар фуд. Сурташ кьегаш хургдоацаш, нийса, дика гуш хургдолаш хьалхардар а тІехьардар а шоай моттиге латташ хургдолаш камерца бе беза болх хьалхабаьккхар.

Говзанчас белгалдаьккхар камера - из сага бІарга тара я, бакьда цунна санна дика гуш хилац доаккхаш дола сурт, цудухьа цкьа хьалхагІа камерца болх бе беза, из ший наькъ тІа яккхара. Сихал, сийрдалчулоацам, кхый-

ола моттигаш йовзаш хила еза оператора. Секунда бІарчча 25-30 сурт хила деза, тІаккха из сурт дІаязду.

«Уж вІашагІхетгача муьлар

тІа хила деза лоархІамегІдар. Кьаьстта цунна терко тІайохийт хьожаш волчо хьалхарча арІагІа», - аьлар Силяев Виктор.

Минимущество Ингушетии информирует о предоставлении на праве аренды земельного участка для садоводства:

- земельный участок с кадастровым номером 06:05:0000003:11237, площадью 250 000 кв.м., расположенный по адресу: Республика Ингушетия, г. Назрань.

Граждане, заинтересованные в предоставлении указанного участка, имеют право в течение тридцати дней,

соответственно со дня опубликования и размещения извещения, подавать заявление о намерении участвовать в аукционе на право заключения договора аренды такого земельного участка. Ознакомиться со схемой расположения земельных участков, а также по иным вопросам, касающимся предмета торгов, можно, обратившись к организатору торгов.

Заявления принимаются по адресу: 386101, Республика Ингушетия, г. На-

зрань, ЦАО, проспект Базоркина, 70, этаж 2. Контактный телефон: 8(8734) 77-11-30.

Способ подачи заявлений: в виде бумажного документа непосредственно при личном обращении или в виде бумажного документа посредством почтового отправления.

Дата начала приема заявлений - 18.04.2025 г. в 09:00.

Дата окончания приема заявлений - 19.05.2025 г. в 18:00.